

Gönderim Tarihi : 17.11.2023

Kabul Tarihi : 26.12.2023

DOI: 10.5281/zenodo.10439819

Tahir DEMİR¹
Nizamettin AYDIN²

Sanal Ortamlarda Çocuk Koruma Mekanizmalarının Hukuki Açıdan İşlevselliği: İnceleme ve Değerlendirme

Özet

Çocukluk çağı dünya üzerinde yaşayan her bireyin geçirdiği bir yaşam sürecidir. Günümüzde çocukluk çağının on sekiz yaşına kadar olan dönemi kapsadığı kabul edilmektedir. Bireyler çocukluk çağında kendi kişisel ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden mahrum bir yapı içerisinde olmakta, aynı zamanda kendisi açısından risk ve tehlikeleri içeren faktörleri de öngörememektedir. Bireylerin çocukluk evresinde edindiği kazanımların ve yaşadığı tecrübelerin kalan tüm yaşam sürecini etkilediği ileri sürülmektedir. Bu durum çocuk yaşta bireylerin korunması zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Tarihsel perspektifte çocuk yaşta bireylerin özel bir yapıya sahip olduğu ve bu nedenle korunması gerektiği düşüncesi özellikle son iki yüzyılda gelişmiştir. Çocuk yaşta bireylerin uluslararası organizasyonların ilgi alanına girmesi ile birlikte çocuk yaşta bireylerin korunmasına yönelik çeşitli uluslararası metinler kaleme alınmış ve konu uluslararası hukukun bir öznesi haline gelmiştir.

Günümüzde çocuk yaşta bireylerin korunmasında devlet, toplum ve aile olmak üzere üç birimin görevli olduğu kabul edilmektedir. Temelde ebeveynlerin sorumluluğunda olan çocuk yaşta bireylerin korunması görevi, herhangi bir şekilde ailesini kaybetmiş olan bireyler veya koruma ve gözetim sorumluluğunu yerine getirmeyen ebeveynlerin çocukları açısından devlete yüklenmektedir. Toplum ise günlük hayatın her alanında çocuk yaşta bireylerin korunması ve kollanması ile görevli olarak kabul edilmektedir. Çocuk yaşta bireyler; evde, eğitim kurumlarında, sosyal alanlarda ve sanal ortamlarda korunmaya muhtaçtır. Özellikle teknolojinin gelişimi ile birlikte günlük hayatın her alanına dâhil olan sanal ortamlarda çocuk yaşta bireylerin korunması konusunda alınan tedbirlerin etkin ve işlevsel olmadığı ve bu alanda yeni koruma mekanizmalarının geliştirilmesi gerektiği ifade edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, çocukluk, çocuk koruma mekanizmaları, sanal ortam, dijitalleşme.

¹Bilim Uzmanı, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Kamu Yönetimi ABD Doktora Programı Öğrencisi, td4363@gmail.com, Orcid Id:0000-0002-5196-9343

²Dr. Öğretim Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü Hukuk Bilimleri ABD., nizamettinaydin@hotmail.com, Orcid Id: 0000-0001-9928-7571

Legal Functionality of Child Protection Mechanisms in Virtual Environments: Review and Evaluation

Abstract

Childhood is a life process that every individual living in the world goes through. Today, it is accepted that childhood covers the period until the age of eighteen. Individuals are deprived of the ability to meet their personal needs in childhood, and at the same time, they cannot foresee factors that involve risks and dangers for themselves. It is claimed that the achievements and experiences individuals acquire during childhood affect their entire remaining life process. This situation reveals the necessity of protecting children. In historical perspective, the idea that children have a special structure and therefore need to be protected has developed especially in the last two centuries. As children have come into the interest of international organizations, various international texts have been written for the protection of children and the subject has become a subject of international law.

Today, it is accepted that three units are responsible for the protection of children: the state, society and family. The duty of protecting children, which is basically the responsibility of parents, falls on the state for individuals who have lost their families in any way or for the children of parents who do not fulfill their responsibilities of protection and supervision. Society is considered to be responsible for the protection and protection of children in every aspect of daily life. Individuals at a young age; It needs protection at home, in educational institutions, in social areas and in virtual environments. It is stated that the measures taken to protect children in virtual environments, which are included in every aspect of daily life, especially with the development of technology, are not effective and functional and new protection mechanisms should be developed in this field.

Keywords: Child, childhood, child protection mechanisms, virtual environment, digitalization.

Giriş

İnsanlar, bir aile, bir topluluk ve bir devlet içerisinde yaşamlarını sürdürürler. İnsan neslinin devamlılığı ise demografik yapının korunmasına bağlıdır. Demografik yapı, içerisinde farklı yaş ve cinsiyet gruplarını barındıran bir niteliktedir. Bu yaş gruplarından biri de çocukluk yaşıdır. Çocukluk yaşı kavramı ile bireylerin doğumundan başlayarak fiil ehliyetine kavuştuğu döneme kadar olan evre kastedilmektedir. Çocukluk dönemi, küresel ve tarihsel ölçekte farklı bakış açıları ve parametrelerle ölçülme sonucu ile karşı karşıya kalmıştır. Öyle ki bazı toplumlarda ya da bölgelerde çocuk olarak kabul edilen bireyler diğer toplum veya bölgelerde çocuk olarak kabul edilmemiştir. Çocukluk kavramının uluslararası hukukun ilgi alanına girmesinden sonra küresel ölçekte yaş parametresi geçerli olarak kabul edilmiştir.

Çocuk yaşta bireyler çeşitli düşünsel çalışmalara konu edilmektedir. Bu noktada “Çocuk” terimi ile kast edilen varlık, temelde yetişkinler gibi yaşam süren, ihtiyaçları ve düşünceleri olan, yetişkinlerin sahip olduğu temel hak ve hürriyetlere sahip olan bireylerdir. Bu nedenle çalışma kapsamında çocuk terimi yerine “Çocuk yaşta bireyler” kavramı kullanılarak çocukların da esasında birer birey olduğuna dikkat çekilmeye çalışılacaktır. Çocuk yaşta bireyler temelde yetişkinlerle aynı hak ve hürriyetlere sahip olmakla birlikte, bu hak ve hürriyetleri kullanma bağlamında yetişkinlerle aynı noktada bulunmamaktadır. Hak ve hürriyetlerini bilme ya da öğrenme noktasında birtakım yetilere sahip olan çocuk yaşta bireyler çeşitli açılardan kısıtlamalarla karşı karşıya bulunmaktadır.

Çocuk yaşta bireylerin hak ve hürriyetlerini kullanma noktasında karşı karşıya kaldığı kısıtlamalar belli başlıklar altında toplanabilmektedir. Her şeyden önce çocuk yaşta bireyler fiziksel olarak haklarını kullanacak gelişmişlik seviyesinde değildir. İkincisi çocukluk evresinin ilk yıllarında bulunan çocuk yaşta bireyler temel ihtiyaçlarını karşılamaktan dahi yoksundur. Üçüncüsü çocuk yaşta bireylerin hareketlerinin sonuçlarını öngörebilme yetenekleri bulunmamaktadır. Dördüncüsü çocuk yaşta bireylerin yetişkinler tarafından yönlendirilmesinin kolay olması bazı sorunları beraberinde getirmektedir. Son olarak tüm bu göstergeler bir yana bırakılsa dahi çocuk yaşta bireylerin çeşitli koruma mekanizmaları ile desteklenmemesi halinde çocuk yaşta bireylerin her türlü şiddet, istismar ve kötülükle karşı karşıya kalma ihtimali yüksektir. Anılan tüm bu durumlar çocuk yaşta bireylerin korunması ve kollanmasını zorunlu kılmaktadır.

Çocuk yaşta bireylerin korunması ve kollanması noktasında en üstte devlet olmak üzere, aile ve toplumun her bir mensubuna görev düşmektedir. Çocuk yaşta bireylerin korunması, insan ırkının sürdürülebilirliğinin sağlanması, sağlıklı nesiller yetiştirilmesi ve toplumların devamlılığı gibi açılardan hayati öneme sahiptir. Çünkü toplumun yönetici sınıfından sokaklarda yaşam süren vatandaşlara kadar her birey, belli bir çocukluk evresinden geçmektedir. Çocukluk evresinde yaşanan bazı acı tecrübeler, bireylerin tüm yaşam sürecini etkilemekte ve sağlıksız nesillerin ortaya çıkması ihtimalini doğurmaktadır.

Sağlıklı bir çocukluk evresinin ancak etkili bir çocuk koruma sisteminin işleyişi ile mümkün olabileceği kabul edilmektedir. Etkili bir çocuk koruma sistemi ise çocukların özel durumları göz önüne alınarak karşılaşmaları muhtemel her türlü risk ve tehlikenin belirlenmesi ile bu risk ve tehlikelere karşı etkin mücadele mekanizmalarının devreye alınması ile mümkün hale gelecektir. Çocuk yaşta bireyler toplumsal hayatın her alanında yaşam sürmektedir. Bu nedenle etkin bir çocuk koruma sisteminin toplumsal yaşamın her alanına nüfuz edecek şekilde planlanması gerektiği ileri sürülebilmektedir. Yakın tarihsel geçmişte teknoloji ve dijitalleşme bağlamında ortaya çıkan hızlı değişim ve dönüşümler toplumsal yaşam dışında sanal bir dünyanın oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu durum çocuk yaşta bireylerin sanal dünyada korunması gerekliliğini de beraberinde getirmiştir. Sanal ortamların bireysel kullanıma açık olması ve genellikle tekil olarak kullanılması çocuk yaşta bireyleri bu ortamlarda tamamen korunmasız bir durumla karşı karşıya bırakmakta ve çocuk yaşta bireylerin sanal ortamlarda korunması konusunda araştırmalar yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu çalışmada çocuk yaşta bireylerin korunmasına yönelik ulusal düzeyde kabul edilen koruma mekanizmalarının işlevselliği irdelenecektir. Çalışma kapsamında çocuk yaşta bireylerin korunması zorunluluğu, tarihsel perspektifte çocuk koruma süreci, ulusal ve uluslararası düzlemde çocuk koruma bağlamında yapılan düzenlemeler, çocuk koruma mekanizmalarının aktörleri ile çocuk koruma süreci ve günümüzde varlığını sürdüren çocuk koruma mekanizmaları ele alınacaktır.

1. Çocukların Korunması Gerekliliği/Zorunluluğu

Çocuk yaşta bireyler, kendilerini koruma gücünden yoksun oldukları gibi kendilerini ilgilendiren konularda veya kendilerine yönelen her türlü tehlikelerle ilgili sağlıklı bir değerlendirme yapacak zihinsel yapıdan da yoksundur. Bu durum çocuk yaşta bireyler açısından savunmasız, korunmasız ve zayıf bir yapıya sahip olma sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Çocuk yaşta bireylerin sahip olduğu zayıf yapısal durum, onların korunması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Günümüzün çocuk yaşta bireyleri, geleceğin söz sahibi yetişkinleri olarak yaşamlarını sürdürmektedir. Bu nedenle henüz çocuk yaşta iken maruz kalınabilecek her türlü zarar, gelecekte sağlıksız nesillerin ortaya çıkmasına yol açma ihtimalini beraberinde getirmektedir.

Birleşmiş Milletler tarafından yayımlanan *Türkiye’de Kadın ve Çocukların Durumu Raporu* sonuçlarına göre 2000’li yılların başında Türkiye’de yaklaşık yarım milyon ihtiyaç sahibi bulunduğu ifade edilmektedir (Polat, 2008). Gelecekte yetişkin birer birey olacak olan çocukların sağlıksız fiziksel, bilişsel veya psikolojik yapıya sahip olması ise toplumsal yaşam açısından birçok riski beraberinde getirmektedir. Henüz çocukluk evresinde maruz kalınan şiddet olaylarının şiddete maruz kalan bireylerin gelecekte şiddetin faili olması sonucunu ortaya çıkardığı bilinen bir gerçekliktir. Doğumdan itibaren sürekli bir öğrenme süreci içinde yer alan insanoğlu, tüm yaşamını çocuk yaşta edindiği bilgiler üzerinde şekillendirmektedir. Bu bağlamda çocukluk evresinde edinilen yanlış bilgiler veya tecrübeler, yaşam sürecinin devam eden evrelerinde olumsuz birçok sonuç ortaya çıkarmaktadır. Bu durum çocukluk döneminin hayati önemine işaret etmektedir. Sağlıklı bir çocukluk dönemi yaşayan bireyler, yaşamının devam eden sürecinde sağlıklı kararlar alabilmekte ve uygulayabilmekte iken sağlıksız bir çocukluk dönemi yaşayan bireyler başta suçla karşılaşma olmak üzere birçok toplumsal yaşam kuralını ihlal etmekte ve son noktada düzensizliğin bir parçası haline gelmektedir.

TÜİK tarafından yayımlanan 2022 yılı nüfus verilerine göre Türkiye’de nüfusun yüzde 26,5’i çocuk yaşta bireylerden oluşmakta, eğitim yaşındaki çocuklardan yüzde 13,8’i akran zorbalığına maruz kalmakta, yüzde 6,8’i kendini dışlanmış hissetmektedir (TÜİK, 2023). Çocukların korunması görevi kıta, ülke veya bölge fark etmeksizin geleneksel olarak çocuğun ailesine yüklenmiş bir görev olarak ortaya çıkmıştır. Modern düşünsel yapının ortaya çıkışı ve insan hakları alanında küresel ölçekte ortaya çıkan gelişmelerle birlikte çocuk haklarının da önemi anlaşılmaya başlanmıştır. Çocuk hakları ile ilgili uluslararası düzeyde yürütülen çalışmalar ve çocukların tüm insanlığın ortak değeri olarak görülmeye başlanması ile birlikte çocukları koruma görevinin yalnızca ailelerde olduğu şeklindeki genel kabulde de değişiklikler ortaya çıkmış ve çocukların korunmasının devlet ve toplumun da görevi olduğu kabul edilmeye başlanmıştır.

Çocuk kavramının yorumlanması ile ilgili literatürde bazı tartışmalar varlık göstermektedir. Bu tartışmalar genellikle çocuk kavramının tanımlanması etrafında şekillenmektedir. Birleşmiş Milletler tarafından ifade edilen genel tanımlamaya göre “henüz on sekiz yaşına gelmemiş olan bireyler” çocuk olarak kabul edilmektedir (Sağlam ve Aral, 2016). Bu tanım, çocuk kavramının tanımlanmasında tek parametre olarak yaş kistasını benimsemiş ve belli bir yaş sınırının (18 yaş) altındaki bireylerin çocuk olarak kabul edilmesi gerektiği düşüncesi etrafında şekillenmiştir. Kavramın diğer tüm göstergeleri göz ardı ederek yalnızca yaş kriteri etrafında şekillenmiş olması onu tartışmalı hale getirmektedir. Esasen ceza hukuku alanında uygulanan ve çocukların yaş gruplarına göre sınıflandırıldığı anlayış, çocukların korunması bağlamında daha sağlıklı sonuçlar ortaya çıkaran bir anlayıştır. Bu düşünce yapısında çocuk, on sekiz yaşını doldursa bile gelişim itibarıyla yetişkin düzeye çıkamamışsa çocuk olarak kabul edilmektedir. Böylece çocuk, yasalar ve devlet karşısında korunmuş olmaktadır.

Çocuk kavramının tanımıyla ilgili tartışmalar bir yana bırakılacak olursa çocukluk evresinde bireylerin korunması gerekliliği tartışılmaz bir gerçektir. Bu bağlamda modern yönetim düşüncesinin bir gereği olarak çocuk yaşta bireylerin devlet, toplum ve aile tarafından korunmasının bir zorunluluk olarak kabul edilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Gerçekten de endüstri toplumunun ortaya çıkışı ile birlikte çocuk yaşta bireylerin korunması ile ilgili uluslararası düzlemde çeşitli düzenlemeler yapıldığı ve bu düzenlemelerin ülkelerin ulusal mevzuatına yansıtılarak çocuk yaşta bireylerin korunmasına yönelik tedbirler ve politikalar geliştirildiği görülmektedir.

2. Tarihsel Perspektifte Çocuk Koruma

Eski çağlarda çocukların korunması noktasında tek yetkili birim aile olarak kabul edilmiştir. Özellikle Antik Roma gibi toplumlarda birey olarak kabul edilmeyen çocuklar, ebeveynlerin yönetim ve denetimine bırakılarak devlet müdahalesinden uzak tutulmuş ve çocuktan önce ebeveynlerin yararı gözetilmiştir (Kayak, 2022). Tarihsel perspektifte çocuk yaşta bireylerin korunması düşüncesi yakın dönemde ortaya atılmıştır. Öyle ki sanayi toplumunun ortaya çıkışı ile birlikte çocuk yaşta bireylerin işgücüne katılım oranlarının yükselmesi, çocuk hakları alanında yeni bir bakış açısının gelişmesine yol açmış ve süreç, çocukların da hukuk önünde hak sahibi olmalarının kabulü ile sonuçlanmıştır.

On dokuzuncu yüzyılın ortalarında gerçekleştirilen Uluslararası Hapishane Kongreleri ile birlikte çocuk haklarının korunması konusu uluslararası düzeyde tartışılmaya başlamış ve bu tartışmalar Avrupa kıtasında yapılan Uluslararası Refah Kongreleri ile “ceza” çerçevesinden ayrılarak daha ileri boyutlara taşınmıştır. 1855 yılında Paris’te düzenlenen Uluslararası Refah Kongresi sonucunda kabul edilerek yayımlanan on dokuz karardan altısının çocuk temel hak ve hürriyetlerine ilişkin olması bu durumun göstergelerindedir. Belçika bu dönemde çocuk haklarına ilişkin faaliyetlerin adeta bir merkezi haline gelmiştir. Yirminci yüz yılın başlarında yapılan kongrelerin bileşenlerinde değişiklikler meydana gelmiş ve o döneme kadar hukukçuların üstlendiği yazmanlık misyonu yöneticilerle bazı diğer meslek grupları tarafından yerine getirilmeye başlanmıştır. 1904 yılında Belçika’da yapılan Uluslararası Çocuk Esirgeme Kongresi sonucunda Uluslararası Çocuk Refahı Koruma Derneği kurulmuş ve çocukların korunması görevinin yalnızca ebeveynlerin değil devletin de sorumluluğunda olduğu kabul edilmiştir. Böylece ilk defa devletin çocuklar üzerindeki yetkisi uluslararası ölçekte kabul edilmiştir. 1911 yılında ilk defa Uluslararası Çocuk Mahkemeleri Kongresi düzenlenmiş ve bu Kongre’nin etkileri ile Avrupa kıtasında çocuk mahkemeleri kurulmasının önü açılmıştır. (Aydın, 2023).

Tarihsel perspektifte çocuk yaşta bireylere ve çocuk haklarına ilişkin paradigmanın yakın tarihte, özellikle son iki yüzyılda önemli ölçüde gelişim ve ilerleme gösterdiği görülmektedir. Esasen bu değişim spesifik olarak çocuk haklarına özgü bir değişim değildir. Bu değişim özellikle Fransız İhtilalinden sonra küresel ölçekte insan hak ve özgürlüklerine dair ortaya çıkan olumlu algının çocuk haklarına ilişkin bir yansıması olarak görülmektedir. Bununla birlikte sürecin çocuk hakları açısından ortaya çıkardığı sonuç azımsanmayacak niteliktedir. Yirminci yüzyıla birlikte literatüre dâhil olan ulus devlet anlayışı, birinci dünya savaşı gibi etkenlerle çocuk haklarının önemi daha üst seviyelere taşınmış, Milletler Cemiyeti tarafından 1924 yılında kabul edilen Cenevre Bildirgesi ve nihayet Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen 1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ile en üst noktaya erişmiştir (Hazar, 2022).

1924 yılında Milletler Cemiyeti tarafından kabul edilen Cenevre Bildirgesi’nin henüz giriş kısmında “İnsanlığın çocuğa vermesi gereken en iyisini borçlu olduğu” belirtilerek çocukların temel ekonomik gereksinimlerinin korunması gerekliliği vurgulanmış ve çocukların “bilişsel ve fiziksel iyilik hali, aile, savaş ve afet dönemlerinde yardım, eğitim ve öğretim ile her türlü istimara karşı korunma” gibi haklarından söz edilmiştir (Algan, 2020). Bununla birlikte Bildirge, çocukların diğer bazı temel haklarına değinmediği, hukukun bir öznesi değil süjesi olarak gördüğü ve sözleşme hükümlerinin uygulanması noktasında bir denetim mekanizması öngörmediği gibi gerekçelerle çeşitli eleştirilere de maruz kalmıştır (Aydın,

2023). İkinci Dünya Savaşı küresel ölçekte ortaya çıkardığı olumsuz etkilerin yanı sıra çocuk hakları bağlamında da birçok olumsuzluğu beraberinde getirmiştir. Öyle ki bu dönemde çocukların haklarının korunması bir tarafa, gerek çocukların günlük hayat koşulları gerekse çocuklara karşı işlenen suçlarda ciddi anlamda geriye dönüşler meydana gelmiş ve durum çocuklar aleyhine bir seyir izlemiş ve bu süreç, Çocuk Hakları Bildirgesi'nin kabulü ile sonuçlanmıştır (Akyüz, 1980). Çocuk Hakları Bildirgesi'nin getirdiği en önemli yeniliklerden biri "Çocuk güvenliği" kavramını tanımlamış olmasıdır. Bildirge' de çocuk güvenliği kavramı "*Çocuğun, özgürlük ve saygınlık içinde sağlıklı ve normal biçimde beden, fikir ve ruh gelişiminin sağlanabilmesi için güvenliğinin korunması gerekir*" şeklinde tanımlanarak çocuk yaşta bireylerin hangi bağlamlarda korunması gerektiği açıklanmıştır (Aktürk, 2006). Gerek Cenevre Bildirgesi gerekse Çocuk Hakları Bildirgesi'nin tarafları bağlayıcı bir hükmünün bulunmaması sebebiyle her iki bildirgenin taraflar açısından birer "iyi niyet" göstergesi olması dışında somut bir sonuç ortaya çıkarmadığı ifade edilmektedir (Kurt, 2016).

Bildirge'nin ortaya çıkardığı en önemli sonucun, kendisinden sonra çocuk haklarına dair yapılacak düzenlemelerde temel bir metin olarak ele alınması olduğu ifade edilmektedir. 1979 yılı küresel ölçekte "Uluslararası çocuk yılı" olarak kabul edilmiş, Polonya'nın teklifi üzerine çocuk hakları ile ilgili yeni bir sözleşme yapma çalışmalarına başlanmış, nihayet 1989 yılında Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi kabul edilmiştir (Gates, 1999). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin en önemli kazanımı "çocuğun yüksek yararı" kavramını standartlaştırarak Sözleşme' ye taraf olan tüm devletlerin kendi iç hukuk düzenleri açısından çocukları yetişkinlerden ayrı ve ayrıcalıklı olarak kabul etmesi, çocuğun yüksek yararını koruma ve sağlama noktasında gerekli tüm tedbirleri alması konusunda görevli kılmasıdır. Sözleşme ayrıca çocukların dâhil olacağı yargısal süreçlerle ilgili hakları düzenlemiş ve çocuk haklarını yaşama, gelişme, korunma ve katılma hakları olmak üzere dört başlık altında ele almış, çocuk haklarının korunması ve uygulanmasında ise devlet, toplum ve ebeveynlerin yükümlü olduğu kabul edilmiştir (Özdemir ve Ruhi, 2016).

3. Çocukların Korunması Bağlamında Uluslararası Belgeler

Çocuk yaşta bireylerin korunması konusu günümüzde yalnızca ulusal bağlamda yapılan düzenlemelerle sınırlı değildir. Ülkelerin sınırları dahilinde geçerli olan ulusal düzenlemeler dışında uluslararası ölçekte yapılmış olan ve çocukların korunmasını konu edinen bazı bildirge ve sözleşmeler de bulunmaktadır. Bu metinler genellikle Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği örneklerinde olduğu gibi uluslararası düzlemde kurulan organizasyonlar tarafından yapılmakta ve bu organizasyonlara üye olan devletlerce uygulanmaktadır. Bu metinlerin en önemli özelliği çocuk yaşta bireyleri uluslararası hukukun bir öznesi haline getirmesidir. Ayrıca bu sözleşmeler ile birlikte uluslararası düzeyde çocuk koruma mekanizmaları kurulmuş olması da metinleri çalışma konusu bağlamında ilgi çekici kılmaktadır.

Tarihsel perspektifte çocuk yaşta bireylerin korunması bağlamında uluslararası düzlemde kabul edilen belgelerin başında Milletler Cemiyeti tarafından 1924 yılında kabul edilen Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi gelmektedir. Toplam beş maddeden ibaret olan bu Bildirge, Birinci Dünya Savaşından sonraki süreçte çocukların korunması ve kollanması temeli üzerine oturtulmuştur. Bizzat Atatürk tarafından imzalanan Bildirge' de çocuk yaşta bireylerin; sağlık ve güvenlik hakları ile her türlü istismara karşı korunması ve afet hallerinde öncelik tanınması gibi düzenlemelere yer verilmiştir. Milletler Cemiyeti'nin İkinci Dünya Savaşı ile birlikte varlığına son verilmesi, Bildirge'nin de hükümsüz kalmasına neden olmuştur (Kurt, 2016).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Milletler Cemiyeti'ne muadil olarak kurulan Birleşmiş Milletler nezdinde Avrupa kıtasında bulunan on üç ülkede yer alan ve savaştan etkilenen çocuklara yardım edilerek mağduriyetlerinin kaldırılması amacıyla 1946 yılında Birleşmiş Milletler Çocuk Koruma Fonu (UNİCEF) kurulmuştur. Henüz kuruluş aşamasında sınırlı bir görev süresi (üç yıl) öngörülen UNİCEF' in görev süresi 1950 yılında üç yıllığına uzatılmış, 1953 yılında BM Genel Kurulu kararı ile süresiz olarak faaliyette

bulunmasına karar verilmiştir (Yolcu, 2021). UNİCEF, 1948 yılında Cenevre Bildirgesi'ni yeniden ele alarak 1950 yılında yürürlüğe girmesini sağlamış, BM Genel Kurulu tarafından 1959 yılında bu metin temel alınarak Çocuk Hakları Bildirgesi kabul edilmiştir. Bildirge'nin giriş kısmında çocuğun yapısı itibariyle korunmasının bir zorunluluk olduğu ifade edilmiş, devamında çocuk haklarının evrenselliği, çocukların özel durumlarına göre alınacak tedbirler, vatandaşlık hakkı, temel ihtiyaçları, sosyal güvenlik hakları ile özürlü çocuklara tanınacak haklar, ebeveynlerin sorumluluğu, eğitim ve gelişim hakları, afet ve felaket hallerinde öncelik tanınması, her türlü istismar ve ayrımcılığa karşı korunması haklarına yer verilmiştir (Kobat, 2009).

Çocuk yaşta bireylerin korunması bağlamında uluslararası düzlemde kabul edilen düzenlemelerin en kapsamlısı Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'dir. Polonya'nın 1978 yılında yapmış olduğu öneri üzerine kırk üç üye devletin temsilcisinin katılımı ile Birleşmiş Milletler nezdinde kabul edilecek olan çocuk hakları sözleşmesinin taslağını hazırlamak üzere bir çalışma grubu oluşturulmuş, bu çalışma grubu, yaklaşık on yıl süren bir hazırlık aşamasından sonra sözleşme taslağını oluşturarak BM Genel Kurulu önüne getirmiş ve Genel Kurul tarafından 1989 yılında oy birliği ile Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi kabul edilmiş ve 1990 yılında yürürlüğe girmiştir. Türkiye üç maddesine çekince koyarak 1990 yılında Sözleşmeyi imzalamış ve 1994 yılında ulusal hukukun bir parçası haline getirmiştir (İnan, 1995). BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, temelde İnsan Hakları Evrensel Beyannameyi ile tüm insanlara tanınan hak ve hürriyetlerin çocuklar açısından uygulanma prosedürünü açıklayan bir sözleşme niteliğindedir. Sözleşme kabulünden itibaren bireylerin temel hak ve hürriyetleri bağlamında küresel ölçekte en fazla kabul edilen sözleşme olma özelliğine de sahiptir (Ekiz, 2021).

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, kendisinden önce kabul edilen metinlerden farklı olarak taraf devletlerin sorumluluğunu kabul etmiş ve sözleşmenin uygulanmasını denetlemek üzere BM nezdinde Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesinin kurulmasını öngörmüştür. Toplam üç kısımdan oluşan Sözleşme'nin birinci kısmında evrensel nitelikte çocuk hakları kaleme alınmış, ikinci kısmında Sözleşme hükümlerini uygulamakla görevli tarafların sorumlulukları, üçüncü kısmında ise Sözleşme'nin uygulanması ile ilgili düzenlemelere yer verilmiştir (Kösesoy, 2019). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi çocuk yaşta bireylerin korunması bağlamında uluslararası düzlemde yapılmış en önemli metin olarak görülmektedir. Sözleşme'nin farklı kültürel coğrafyalarda yaşayan çocukları kapsayacak şekilde yapılmış olması, nesnel nitelikte hükümlere yer vermesi ve Sözleşmeyi kabul ederek iç hukukun parçası haline getiren ülke sayısının çokluğu gibi göstergeler Sözleşme'yi diğer uluslararası metinlere nazaran ön plana çıkaran unsurlardır.

Çocuk yaşta bireylerin sanal ortamlarda korunması bağlamında uluslararası düzlemde yapılan düzenlemelerin başında Avrupa Konseyi Sanal Ortamda İşlenen Suçlar Sözleşmesi gelmektedir. Sözleşme, Avrupa Konseyi tarafından kaleme alınmış olmakla birlikte sözleşmeye taraf olmak için Konsey üyesi olma zorunluluğu konulmamıştır. Küresel ölçekte geniş uygulama alanı bulunması amacıyla farklı tarih ve kültürel yapıya sahip toplumları kapsayacak şekilde hazırlanan sözleşme toplam dört ana bölümden oluşmakta, birinci bölümde sanal ortamlarda kullanılan kavramlar tanımlanmış, ikinci bölümde küresel ölçekte uygulanabilir genel nitelikli mevzuatın ortaya çıkarılması için yerel düzeyde alınacak tedbirler ifade edilmiş, üçüncü bölümde Sözleşme kapsamında kabul edilen yetkilerin ve uluslararası yardımlaşmanın çerçevesi çizilmiş, dördüncü bölümde ise yürütmeye dair esaslar ele alınmıştır (Karadeniz, 2022).

4. Çocukların Korunması Bağlamında Ulusal Belgeler

Çocuk yaşta bireylerin korunması bağlamında kabul edilen uluslararası metinler yanında ulusal ölçekte yapılan bazı düzenlemeler de bulunmaktadır. Bu düzenlemeler genellikle yasama organı tarafından kabul edilerek kanun haline getirilen, devleti, toplumu ve bireyleri bağlayıcı nitelikte hükümler içeren metinlerdir. Bağlayıcı nitelikte olmaları bu belgelerin devlet, idare ve mahkemeler tarafından yoğun olarak uygulanması, uygulanmaması halinde ise sorumluluk ortaya çıkarması sonucunu doğurmaktadır.

Bu metinlerin yanında yürütüme organı tarafından yapılan çeşitli düzenleyici işlemler bulunduğu da altının çizilmesi gerekir. Ayrıca genel nitelikte düzenlenmiş birer metin olmamakla birlikte politika olarak ortaya çıkan bazı uygulamalar da bulunmaktadır.

4.1. Anayasal Düzenlemeler

Anayasalar genellikle devletlerin ortaya kuruluş aşaması ile rejim değişikliği, darbe, demokratikleşme gibi durumlarda yapılan ve devletin yönetim şekli ile temel organları gibi düzenlemeleri içeren yazılı metinlerdir. Anayasaların en önemli özelliği yapıldığı devlet açısından kapsayıcı nitelikte olması ve normlar hiyerarşisinin en üst basamağında yer alması sebebiyle anayasaya aykırı herhangi bir işlem veya düzenleme yapılamaması özelliğidir. Bu nedenle demokratik şartlar içerisinde yapılan ve temel hak ve hürriyetler bağlamında konsensüs sağlamayı başarmış olan anayasalar, uygulandığı ülkelerde hüküm süren devletlerin daha uzun ömür sürmesini sağlamaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk anayasası 1921 Anayasası'dır. Ancak olağanüstü dönem ve şartlar içerisinde kabul edilen bu Anayasa'da çocuklara dair herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Cumhuriyet döneminin ikinci anayasası 1924 Anayasası'dır. Bu Anayasa aynı zamanda temel hak ve hürriyetleri düzenleyen ilk Anayasa görünümündedir. Anayasa çocuk yaşta bireylerin korunması bağlamında oldukça sınırlı düzeyde olmakla birlikte Anayasa'nın 80 ve 87. maddelerinde eğitim öğretimin serbest ve bedelsiz olduğu kabul edilerek çocuk yaşta bireylerin eğitim hakkına dair düzenlemelere yer verilmiştir (1924 Anayasası). Cumhuriyet döneminin üçüncü anayasası olan 1961 Anayasası çocuk yaşta bireylerin korunmasına dair hükümler içeren ilk anayasa olma özelliğini taşımaktadır. Anayasa'nın dört maddesinde çocuklara ilgili hükümlere yer verilmiş ve otuz beşinci maddesinde *aile ve çocuğun korunması*, kırk üçüncü maddesinde çocuk yaşta bireylerin *iş hayatında korunması*, ellinci maddesinde *özel eğitime ihtiyaç duyanlar* ve elli dördüncü maddesinde *Türk soylu çocukların korunması* ile ilgili bazı düzenlemeler kaleme alınmıştır (Algan, 2020). Yine Anayasa'nın altmış birinci maddesinde "*Devlet korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır*" şeklinde bir düzenlemeye yer verilerek çocuk yaşta bireylerin korunması görevi doğrudan devlete yüklenmiştir (UNİCEF, 2011)

Cumhuriyet döneminin dördüncü ve son anayasası olan ve bu çalışmanın yapıldığı dönemde halen yürürlükte olan 1982 Anayasası çocuk yaşta bireylerin korunması bağlamında en kapsamlı düzenlemeler içeren Anayasa'dır. 1982 Anayasası'nda çocuk yaşta bireylerin korunması bağlamında yapılan düzenlemelerin doğrudan çocuk haklarını düzenleyen hükümler ve içeriği itibarıyla çocuk haklarını düzenleyen hükümler olmak üzere ikiye ayrılabilir ifade edilmektedir (Algan, 2020). Özellikle 2010 yılında 5982 sayılı Kanun kapsamında Anayasa'nın çeşitli maddelerinde yapılan değişiklikler doğrudan çocuk haklarını düzenlemesi açısından büyük önem arz etmektedir. Bu Kanun'la Anayasa'nın onuncu maddesinde *çocuklar hakkında alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı sayılmayacağı* kabul edilmiş, "*Ailenin korunması*" kenar başlıklı kırk birinci maddesinin başlığı "*Ailenin korunması ve çocuk hakları*" olacak şekilde değiştirilmiştir (Aydın, 2023). Anayasa çocuk hakları bakımından yalnızca burada belirtilen hükümlerle sınırlı kalmamış, daha pek çok maddesinde çocukların ve çocuk haklarının korunması bağlamında düzenlemelere yer vermiştir.

4.2. Yasal Düzenlemeler

Normlar hiyerarşisinin en üstünde bulunan anayasalar genellikle çerçeve düzenleme şeklinde yapılmakta ve yol gösterici nitelikte olmaktadır. Anayasalar dışında çeşitli konularda uyulacak kuralları gösteren ve yasama organı veya idare tarafından yayımlanan ulusal ölçekli bazı metinler de bulunmaktadır. Bu metinler genellikle yasa, kararname veya diğer düzenleyici işlemler şeklinde yapılmaktadır. Yasalar, normlar hiyerarşisinde anayasalardan sonra ikinci sırada yer almaktadır. Bu bağlamda çalışma kapsamında çocuk yaşta bireylerin korunması konusunda düzenlemeler içeren yasal düzenlemelerin ele alınmasında yarar görülmektedir. Esasen konu bağlamında yapılmış olan tüm yasal düzenlemelerin burada ele alınması

mümkün görülmemektedir. Bu nedenle çalışma kapsamında çocuk yaşta bireylerin korunması noktasında ön plana çıkan yasal düzenlemelerin ele alınması ile yetinilecektir.

Çocuk yaşta bireylerin korunması kapsamında kabul edilen önemli yasal düzenleme adını da amacından almış olan Çocuk Koruma Kanunu'dur. 2005 yılında kabul edilen Çocuk Koruma Kanunu'nun amacı birinci maddede “*korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunması, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemek*” olarak ifade edilmiştir (ÇKK, m.1). Madde hükmünden Kanun'un suça sürüklenen çocuklar ile korunmaya muhtaç çocuklar şeklinde iki çocuk grubunu kapsadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte “*Korunmaya muhtaç çocuk*” ifadesinin genel bir ifade olarak geniş bir hareket alanı oluşturduğunun da kabulü gerekmektedir. Kanun kapsamında çocuk kavramı uluslararası düzenlemelere paralel olarak “*on sekiz yaşını doldurmamış olan kişi*” şeklinde tanımlanmıştır. Kanun'un devam eden maddelerinde çocukların korunması bağlamında çeşitli kavramlar tanımlanmış, çocuk haklarının korunmasında temel ilkeler, koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuklar hakkında yürütülecek yargısal süreçler, çocukla kişisel ilişki kurulması gibi kapsamlı düzenlemelere yer verilmiştir.

Cumhuriyet dönemi boyunca çocuk yaşta bireylerin korunması bağlamında yapılan yasal düzenlemelerin küresel konjonktüre paralel olarak, giderek daha korumacı bir bakış açısı geliştirdiği, yeni hak ve özgürlüklere yer verdiği gözlemlenmektedir. Cumhuriyet'in henüz ilk yıllarında kabul edilen *Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu*, spesifik olarak “yayınlar” hakkında yapılmış olmakla birlikte çocuk yaşta bireyleri “korunmaya muhtaç” olarak kabul etmesi yönüyle dikkat çekicidir. 1934 tarihli *Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu*'nda çocuk yaşta bireylerin korunmasının kolluk personelinin görevleri arasında yer aldığı kabul edilmiş, 1949 tarihli *Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun* yayımlanarak devletin ve yerel yönetimlerin çocukların korunmasıyla görevli olduğu belirtilmiş, 1983 tarihli *Sosyal Hizmetler Kanunu* kapsamında çocuk yaşta bireylerin korunması ile görevli Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu kurulmuştur. Bunların yanında 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu, 4857 sayılı İş Kanunu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu gibi birçok yasal düzenlemede çocuk yaşta bireylerin korunmasına yönelik hükümler yer almıştır.

Çocuk yaşta bireylerin sanal ortamlarda korunması bağlamında ulusal düzeyde kabul edilen en önemli düzenleme 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'dur. Kanun metninde spesifik olarak çocuk yaşta bireylerle ilgili hükümler bulunmamasıyla birlikte kapsamı itibarıyla çocuk yaşta bireylerin korunmasını ihtiva eden Kanun'la bireylerin sanal ortamlarda güvenliğinin sağlanmasına yönelik tedbirler ve koruma mekanizmaları düzenlenmiştir. Kanun, aynı zamanda “veri sorumlusu” olarak tanımlanan kişilere yönelik birtakım yükümlülükler öngörerek sanal ortamlarda meydana gelen fiillerle ilgili somut ortamda sorumluların belirlenmesini amaçlamıştır (Saygı, 2020).

5. Çocukların Korunmasında Görevli Birimler

Çocukları koruma görevi temelde ailelere yüklenmiş bir görevdir. Ancak herhangi bir sebeple ailenin korunmasından mahrum kalmış olan çocuklar açısından bu görev, devlet ve topluma yüklenmiş bir görev niteliğindedir (Cılga, 2001). Çocuk yaşta bireylerin kendilerini koruma yetisinden mahrum oldukları göz önüne alındığında koruma görevinin çocuk dışındaki bazı aktörler tarafından yerine getirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Bu aktörler; çocuğun yaşı, içinde bulunduğu durum, koruma görevinin zamanı gibi parametrelere göre değişiklik göstermektedir. Söz gelimi çocuğun taraf olduğu işlemlerin yürütülmesi sürecinde sorumlu birim devlet iken, temel ihtiyaçlarının karşılanması sürecinde ebeveynler, çocuğu korumak ve çocuk açısından en faydalı sonucu ortaya çıkaracak şekilde süreci yürütmekle yükümlüdür. Çalışma kapsamında genel kabul gören anlayış çerçevesinde çocuk yaşta bireylerin korunması noktasında görevli olarak devlet, toplum ve aile birimleri ele alınacaktır.

5.1. Devlet

Günümüz modern yönetim anlayışında çocukların karşı karşıya kalabileceği muhtemel risk, tehdit ve tehlikelere karşı devlet tarafından korunması ancak devletin bu yönde yapacağı hukuksal düzenlemeler ile mümkün hale gelecektir. Devlet, böylelikle çocuk yaşta bireylerin hak ve hürriyetleri ile yapılarına uygun koruma mekanizmalarını devreye alacağını güvence altına almış olacaktır. Aksi halde bilinçli veya bilinçsiz olarak çocuğun korunması görevini aksatan ebeveynlerin, toplumun ve devletin çocukları koruyamadığı bir durum ortaya çıkacaktır. Hukuk devleti olmanın genel ilkelerinden biri de vatandaşların doğuştan sahip olduğu, dokunulmaz, vazgeçilemez ve devredilemez hakların anayasa ve yasalarca tanınmasının sağlanmasıdır.

Çocuğun korunması noktasında devletin sorumlu ve görevli olarak kabul edilmesi düşüncesi yirminci yüzyılın son çeyreğinde gelişmiştir. Özellikle BM tarafından kabul edilen Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin meseleye bakış açısı, küresel ölçekte çocuk haklarının yeni bir boyut kazanmasına yol açmıştır. Sözleşme ile çocuk hakları çerçevesinde çocuk, yetişkin yaşta bireylere kıyasla sahip olduğu güçsüzlüğün çocuk açısından ortaya çıkardığı dezavantajı avantaja çevirecek bazı ayrıcalıklı haklara sahip olmanın yanı sıra, çocuğun birey kabul edilmesi ve yetişkinler gibi haklara sahip olmasının önü açılmıştır (Gültekin vd. 2016). Günümüzde devlet, vatandaşlar tarafından uyulması zorunlu bazı düzenlemeleri yayımlamak, kamusal kurumlar eliyle çocukların korunması sürecinde bizzat görev almak, çocukların korunması bağlamında uygulanan politikalar ile yürütülen hizmetleri denetlemek gibi şekillerde çocuk koruma sürecine dâhil olmaktadır. Bu noktada devletin gayrişahsi nitelikte olan ve uzmanlık birimleri tarafından yürütülen hizmetlerle sürece dâhil olması çocuk koruma mekanizmalarının işlevsellik kazanması açısından hayati öneme sahiptir. Bu noktada devlet, çocuk yaşta bireylerin sanal ortamlarda korunmasına yönelik normatif düzenlemeler kabul etmek ve bu yönde politikalar belirlemek şeklinde süreçte etkin bir rol oynama şansına sahiptir.

5.2. Toplum

Çocuk yaşta bireylerin savunmasız yapısının yanında ailenin de ekonomik güçlükler içerisinde bulunması veya farklı nedenlerle çocuklarının temel ihtiyaçlarını karşılama ve onları koruma noktasında yetersiz kalması, çocukları koruma görevini yerine getirecek farklı kurumların varlığı ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır (Aktürk, 2006). Toplum kavramı TDK tarafından "*Aynı toprak parçası üzerinde bir arada yaşayan ve temel çıkarlarını sağlamak için iş birliği yapan insanların tümü*" şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2005). Kavram tanımı itibariyle bazı temel birlikteliklere işaret etmektedir. Bu birlikteliklerin başında toplumsal faydayı gözetme amacı gelmektedir. Şüphesiz toplumun geleceğini oluşturan çocuk yaşta bireylerin korunması da toplumun en temel faydalarından biridir. Bu noktada çocuk yaşta bireyleri koruma görevinin toplumun her bir mensubuna ait olduğu ifade edilebilmektedir.

Çocuk yaşta bireylerin faydalı ve nitelikli birey olarak yetiştirilmesi, yalnızca devletin ve ailenin değil toplumun tamamının sorumluluğundadır (Cılga, 2001). Toplum, çocuk yaşta bireyleri koruma ve kollamaya yönelik faaliyetlerle temelde kendi geleceğini garanti altına almaktadır. Bu nedenle temel hak ve özgürlükleri kullanma hakkının çocuklara da tanınması gerekmektedir. Konu ile ilgili yapılan araştırmalar, çocuk yaşta bireylere verilen temel hak ve hürriyetlerin çocuklarca bilinmesi ve kullanılmasının çocuk yaşta bireyleri etkin birer vatandaş olarak topluma kazandıracağına işaret etmektedir (Gültekin vd, 2016). Bu bağlamda çocuk yaşta bireylerin toplumsal yapının sürdürülebilirliği açısından hayati bir öneme sahip olduğu kabul edilmekte ve çocukları koruma görevinin neticesi itibariyle toplumu koruma anlamına geldiği görülmektedir. Bu durum, çocuk yaşta bireylerin korunmasının toplum açısından bir zorunluluk olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Çocuk yaşta bireylerin korunması noktasında toplum, zaman ve mekân gibi ölçütlerden bağımsız olarak her yerde ve zamanda görevli olarak görülmektedir. Şüphesiz toplum, çocuk yaşta bireylerin sanal ortamlarda korunması noktasında da etkin bir aktördür.

5.3. Aile

Ailenin çocuk üzerindeki etkisi oldukça eski bir tarihi geçmişe dayanmaktadır. Antik toplumlarda çocuk, aile açısından ekonomik bir değer olarak kabul edilmiş, fiziksel engelli çocuklar değersiz olarak görülmüş ve özellikle aile büyüğünün çocuk üzerinde sınırsız hakları bulunduğu düşüncesi hâkim olmuştur (Akyüz, 2001). Çocukların korunmasının ahlaki temeller üzerinde anne ve babaya verilmesi ebeveynlere önemli sorumluluklar yüklenmesine yol açmış olmakla birlikte bu korumanın takibini yapacak denetim mekanizmalarının olmaması veya etkisizliği, ebeveynlerin bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde koruma görevini aksatmasına yol açabilmektedir. Çocuğun temel ihtiyaçlarının karşılanmasında maharetli olan ebeveynler, aynı maharet düzeyine çocuğun karşı karşıya kaldığı diğer tehdit ve tehlikeler açısından sahip olmamaktadır. Böylece ebeveynlerin koruma görevini aksatması çocuk açısından riskli bir durum ortaya çıkmaktadır. Sanal ortamlar veya diğer mecralarda çocuğun korunması noktasında ebeveynlerin yetersiz kalması halinde bu sorumluluk devlete ve topluma yüklenmektedir.

Bireyler yaşamlarının belli bir evresini aile adı verilen yakınlarının koruma ve gözetiminde ve toplu halde geçirmektedir. Özellikle çocukluk evresinde ebeveynlerin bireyler üzerindeki etkisi üst seviyelere kadar taşınmaktadır. Aileler bireyler açısından temel, biyolojik ve psikolojik ihtiyaçların giderildiği, vazgeçilemez nitelikte kurumlardır. Genelde aileler ve özelde ebeveynlerin çocuk yetiştirme noktasında pek çok sorumluluğu bulunmaktadır. Bu yönüyle aile bireyin eğitim çizgisinin ilk noktasını oluşturmaktadır. Aileler henüz çok erken dönemlerden itibaren çocukların hayata alıştırılması sorumluluğu ile yükümlüdür. Çocuk büyüdükçe ailenin sorumlulukları da bir yandan artmakta diğer yandan nitelik değiştirmektedir. Bu noktada ailenin sahip olduğu ekonomik seviye ile psikolojik çerçeve çocuğun gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Ailenin düşük sosyo-ekonomik gelir seviyesine veya eğitim düzeyine sahip olması, çocuğun gelişim hızının da sınırlı kalmasına yol açmakta, ailenin yüksek gelir seviyesine ve eğitim düzeyine sahip olması ise çocuğun gelişim hızının da bu gelişmişlik seviyesine paralel bir şekilde hızlı olması anlamına gelmektedir. Yine ailenin dünyayı anlamlandırma biçimi, dini ve siyasi pozisyonu gibi etkenler de çocuğun gelişimi üzerinde önemli derecede rol oynayan unsurlar arasında yer almaktadır (Aydın, 2023). Ailenin eğitim seviyesi ile çocuklarının bilinç düzeyi arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla yapılan araştırma sonuçları, iki durum arasında bir korelasyon olduğunu göstermektedir (Erdoğan, 2021).

Aileler, çocukların korunması bağlamında üstlendikleri görevleri belli değerler ve araçlar kullanarak yerine getirmektedir. Bu noktada aileler tarafından kullanılan değerlerin başında ailenin geleneksel olarak çocuk üzerindeki söz hakkının varlığı gelmektedir. Aileler, çocukları üzerinde hem geleneksel uygulamalar hem de yasalarca tanınmış olan bazı tasarruf haklarına sahiptir. Bu tasarruf hakları çocuğun fiil ehliyetine ulaştığı döneme kadar varlıklarını sürdürmeye devam etmektedir. Böylece çocuklar aileler tarafından ortaya konulan direktiflere uymak durumunda kalmaktadır. Çocukluk evresinin ilk dönemlerinde çocuğun temel gıda gereksinimlerini karşılama biçiminden giyeceği kıyafete kadar oldukça geniş bir alanda ortaya çıkan bu tasarruf hakları, çocuğun yaşının büyümesi ile birlikte giderek daralan bir alanda ortaya çıkmakta ve çocukluk evresinin sona ermesi ile birlikte miras örneğinde olduğu gibi dar bir alanda varlığını sürdürmektedir. Ailelerin çocukluk dönemindeki çocuklar üzerinde sahip olduğu geniş tasarruf haklarının yanı sıra çocuğun temel ihtiyaçlarının karşılanması, dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı korunması ve çocuğun hayata alıştırılması gibi sorumlulukları da bulunmaktadır. Bu sorumluluklar arasında yer alan koruma ve kollama görevi ailelerin en önemli görevleri arasında yer almaktadır.

Aileler, çocuk yaşta bireylerin sanal ortamlarda korunması noktasında önemli avantajlara sahiptir. Bu avantajların başında sanal dünya imkânlarının çocuk yaşta bireylere sunulması gelmektedir. Çocuk yaşta bireylerin sanal ortamlara erişimi, ailenin bu yöndeki tasarrufları ile mümkündür. İnternet teknolojisi üzerine kurulu bulunan sanal ortamlara erişim ancak teknoloji araçları ve internet bağlantısının varlığı ile mümkündür. Kişisel olarak herhangi bir ekonomik gelire sahip olmayan ve ekonomik olarak aileye bağımlı olan çocuk yaşta bireylerin internet bağlantısı ve teknoloji araçlarına kavuşması ise ancak ailenin

bu yöndeki tasarrufu ile mümkündür. İkincisi aileler çocuk yaşta bireylerin zaman planlaması noktasında etkin bir rol oynamaktadır. Bu nedenle çocuk yaşta bireylerin sanal ortamlarda geçireceği zamanın sınırları aileler tarafından belirlenebilmektedir. Üçüncüsü aileler çocuk yaşta bireylerde ortaya çıkan değişiklikleri gözlemlene noktasında yeteneklidir. Tüm bu göstergeler ailelerin diğer ortamlarda olduğu gibi sanal ortamlarda da çocuk yaşta bireylerin korunması noktasındaki önemini gösterir niteliktedir.

6. Çocukların Korunacağı Alanlar

Çocuk yaşta bireyler, yetişkinlere kıyasla farklı nitelikte özel varlıklardır. Bu nedenle çocukların korunması temelde yetişkinler açısından bazı mesuliyet ve mükellefiyetler ortaya çıkarmaktadır (Aktürk, 2006). Çocuk yaşta bireylerin korunması, zaman ve mekân gibi bazı sınırlar dahilinde yürütülen faaliyetlerdir. Bu sınırlar aynı zamanda koruma işini yerine getirecek olan aktörlerin de değişmesine neden olmaktadır. Çocuğun günlük yaşantısı içinde ortaya çıkan yer değişiklikleri, çocuk koruma mekanizmalarının da değişmesi anlamına gelmektedir. Söz gelimi evinde bulunduğu zaman içerisinde çocuğu koruma görevi ebeveynler, toplumsal alanlarda bulunduğu zaman içerisinde ise koruma görevi toplum tarafından yerine getirilmektedir. Bu noktada devletin çocuk yaşta bireyleri koruma görevlerinin zaman ve mekân sınırlamasına tabi olmadığını ifade edilmesi gerekmektedir. Çocuk yaşta bireylerin korunması noktasında görevli olan devlet, diğer aktörlerden farklı olarak, zaman ve mekân sınırlamasında tabi olmaksızın ebeveynler, toplum ve hatta çocuğun kendisinden gelebilecek tehlikelere karşı çocuğu korumakla görevlidir. Bu noktada çocuk yaşta bireylerin korunacağı alanların açıklığa kavuşturulmasında yarar görülmektedir. Çocuk yaşta bireylerin korunma gereksinimlerinin karşılanmasının genel olarak fiziki ortamda koruma ve sanal ortamda koruma olmak üzere iki ana başlık altında incelenebileceği kabul edilmektedir.

6.1. Fiziki Ortamda Koruma

Fiziki ortamda koruma, çocuk yaşta bireylerin günlük yaşantısını sürdürdüğü her türlü alanda yürütülen koruma faaliyetleri olarak görülebilmektedir. Bu koruma türünün temel özelliği çocuğun duyu organları ile algılanabildiği alanlarda yürütülmesidir. Fiziki ortamda koruma çocukluk evresinin devamı boyunca süreklilik göstermektedir. Öyle ki çocuk yaşta bireylerin yaş parametresine göre çocukluk vasıflarını kaybettiği on sekiz yaşının doldurulmasına kadar olan sürecin tamamında fiziki ortamlarda korunmadan söz edilmesi mümkündür. Bununla birlikte çalışma kapsamında çocuk yaşta bireylerin günlük yaşantısında en uzun süre bulunduğu alanlar olan ev, eğitim kurumları ve sosyal alanlarda koruma faaliyetleri ele alınacaktır.

6.1.1. Evde Koruma

Çocuk yaşta bireyler yaşam sürecinin ilk yıllarını tamamen evde ve ebeveynlerin kontrolünde geçirmektedir. Çocuk yaşta bireylerin farklı sebeplerden dolayı zarar görme olasılığının yetişkinlere oranla çok daha yüksek olduğu ifade edilmektedir (Gök vd, 2021). Bebeklik sürecinde henüz temel ihtiyaçlarını dahi karşılamaktan uzak bir süreç geçiren çocuk yaşta bireylerin ihtiyaçları ebeveynler tarafından karşılanmaktadır. Bu süreçte ebeveynler çocuğun temel gıda ve temizlik ihtiyaçları, bakımı ve diğer gereksinimlerini karşılama görevlerini yerine getirmektedir. Bu faaliyetler çok büyük oranda evde yerine getirildiğinden dolayı çalışma kapsamında bu süreç evde koruma başlığı altında incelenecektir.

Özellikle çocukluk evresinin ilk yıllarının tamamının geçtiği ev, çocuk yaşta bireyler açısından temel biyolojik ve fizyolojik ihtiyaçların karşılandığı bir mekân görünümündedir. Bu mekânda ebeveynler çocuğun dışarıdan gelebilecek her türlü tehlike ve karşı karşıya kalabileceği risklerin ortadan kaldırılması için gerekli tedbirleri almakta ve çocuğun sağlıklı bir yaşam sürmesini sağlamaya çalışmaktadır. Bu noktada özellikle yüksekten düşme şeklinde ortaya çıkan zararlara karşı koruma görevinin ebeveynlerde olduğu kabul edilmektedir (Kılıç vd, 2016). Evde koruma genellikle ebeveynlerin denetim ve gözetiminde yürütülmekle birlikte ebeveynlerin bilinçli veya bilinçsiz olarak bu koruma hizmetini yerine getirmemesi

halinde ise devletin sorumluluğu ortaya çıkmaktadır. Günümüzde özellikle Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından ebeveynlerin koruma ve gözetim sorumluluğunu yerine getirmediğinin tespiti halinde çocuğun aileden alınarak devlet korumasına verilmesi söz konusu olmaktadır.

6.1.2. Eğitim Kurumlarında Koruma

Çocuk yaşta bireylere yönelik koruma faaliyetlerinin yürütüldüğü ikinci fiziki mekân, eğitim kurumlarıdır. Günümüzde küresel ölçekte de kabul gören anlayışta çocukluk evresinin ilk dönemlerini bitiren bireylerin eğitim hayatına başlaması söz konusu olmaktadır. Bu durum, çocuk yaşta bireylerin ev dışında uzun süreli olarak zaman geçirdiği ikinci mekânın eğitim kurumları olması sonucunu beraberinde getirmektedir. Bu nedenle çalışma kapsamında eğitim kurumlarında koruma faaliyetlerinin ayrı bir başlık olarak ele alınmasında yarar görülmüştür.

Çocukluk evresinde çocuk üzerinde etkili olduğu kabul edilen üç temel faktör olduğu ve bu faktörlerin aile, arkadaş çevresi ve eğitim kurumu olduğu kabul edilmektedir (Aktürk, 2006). Dünya Sağlık Örgütü, eğitim kurumlarının sağlıklı bir yapıda olduğunu kabulü için bazı temel parametreler belirlemiştir. Bu parametreler; eğitim kurumunun çocuğu her türlü şiddet, istismar ve kazaya karşı güvenlik tedbirlerinin alınarak özel eğitime muhtaç çocuklar için uygun eğitim ortamlarının sağlanması, eğitim görevlilerini çocukları koruyucu bir tavır takınması, temiz su ihtiyacının yeterli miktarda karşılanması, bazı hastalıkların tespit ve tedavisinin yapılabilmesi ile eğitim kurumlarında hayat becerilerin öğretilmesi şeklinde sıralanmaktadır (Akyüz, 2001).

Günümüzde çocuk yaşta bireylerin eğitim hayatı okul öncesi eğitimin verildiği dönemden başlayarak çocukluk evresinin tamamlandığı on sekiz yaşının tekemmül ettiği dönemine kadar sürmekte hatta bu dönemden sonra da devam etmektedir. Eğitim kurumlarının temel amacı bireylerin hayata hazırlanması ve uyumu ile yaşantısını devam ettirebilmek için gereksinim duyacağı bilgilerin ve davranış şekillerinin öğretilmesidir. Eğitim kurumlarında koruma faaliyetleri devletin ve devlet adına kamu görevlilerinin temel sorumluluğundadır. Bu ortamlarda koruma, kontrol ve gözetim gibi hizmetler temelde birer kamu hizmeti olarak görülmekte ve kamusal kurumlar tarafından yürütülmektedir. Yapılan bir araştırma sonuçlarına göre eğitim kurumlarında öğrencilerle uzun süre birlikte zaman geçiren eğitimcilerin çocuk yaşta bireylerde ortaya çıkan değişikliklerle bu değişiklikleri yorumlama konusunda yetenekli olmasına karşın çocuk yaşta bireylere karşı işlenen suçların adli makamlara intikal edilmesinde eğitim görevlilerinin çok düşük bir oranda katkıda bulunduğu ifade edilmiştir (Şahin ve Beyazova, 2001). Eğitim kurumlarının bireylere korunma yetisini kazandırma şeklinde bir yükümlülüğü de bulunmaktadır. İyi-kötü, zararlı-zararsız gibi kavramları tanımlama noktasında yetersiz kalan çocuk yaşta bireyler, bu kavramların tanımlanması noktasında önce aile, daha sonra da eğitim kurumlarında edindikleri bilgilerden yararlanmaktadır. Bu nedenle eğitim kurumlarının yükümlülükleri ailenin yükümlülükleri ile benzeşmekte veya bunları kapsamaktadır. Özellikle temel eğitimin tüm bireyler açısından zorunlu olduğu göz önüne alındığında öğretmenlerin ve eğitim kurumlarının çocuk yaşta bireylerin hayatı ve toplumun geleceği üzerinde etkisinin yadsınamaz düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Eğitim, bireylerin yaşamlarının şekillenmesinde belirleyici bir faktör olarak ön plana çıkmakta ve etkisi itibarıyla kapsamlı sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle bireylerin sağlıklı bir eğitim süreci geçirmesi hayati önem arz etmektedir. Eğitim kurumlarında akranları veya diğer bireyler tarafından zorba davranışlara maruz kalan bireyler, korunma gereksinimlerinden de yoksun kalmış olmaktadır. Bu bağlamda çocuk yaşta bireylerin eğitim kurumlarında korunması büyük önem arz etmektedir.

6.1.3. Sosyal Alanlarda Koruma

Çocuk yaşta bireylerin korunması noktasında ele alınacak üçüncü ve son mekan, sosyal alanlardır. Sosyal alanlar çocuk yaşta bireylerin ev ve eğitim kurumları dışında zaman geçirdiği park, bahçe, sokak, market gibi alanlardır. Araştırmalar çocuk yaşta bireylerin sosyal alanlarda korunma ve güvenlik beklentisi içinde

olduğunu göstermektedir (Tekkaya, 2001). Ancak sosyal alanlar da çocuk yaşta bireylerin şiddet gördüğü alanlar arasında yer almaktadır (Acar vd, 2018). Çocuk yaşta bireylerin sosyal alanlarda korunması toplumun her bir mensubunun ve dolayısıyla toplumun tamamının görevidir. Sosyal alanların diğer fiziki mekanlara göre oldukça geniş bir anlamda kullanılması bu alanlarda yürütülecek koruma faaliyetlerinin de güç, belirsiz ve sorumsuz bir çerçevede değerlendirilmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Çocuk yaşta bireylerin toplu halde bir arada bulunabilecekleri sosyal alanlarda kendileri için tehdit veya tehlike içeren durumlara karşı korunması amacıyla güvenlik birimleri ve yerel yönetimlerce çeşitli tedbir mekanizmaları işletilmektedir (Erdoğan, 2016). Şüphesiz sosyal alanlarda yerine getirilecek koruma ve gözetim faaliyetlerinin tüm sorumluluğu topluma ait değildir. Çocuk yaşta bireylerin sosyal alanlarda takip, koruma ve gözetimi noktasında ebeveynlerin ve devletin de sorumlulukları bulunmaktadır. Bununla birlikte ebeveynlerin ve devletin sorumluluğunun yanında toplumun da sorumluluğu ortaya çıkmaktadır. Bu noktada toplumun sorumlulukları, çocuk yaşta bireyler açısından risk veya tehlike içeren durumların imkanlar dahilinde ortadan kaldırılması, kaldırılması mümkün olmayanların ilgili birime bildirilmesi, çocuk yaşta bireylere zarar verme ihtimalinin ortaya çıkması halinde çocuğun korunması, ilgili birimlerin haberdar edilerek koruma mekanizmalarının işletilmesi gibi şekillerde sıralanmakta ve geniş bir perspektifte ele alınmaktadır. Söz gelimi çocuk parkında çocuklara zarar verme ihtimali taşıyan arızalı bir oyuncağın ya da çocuklara karşı saldırgan davranarak zarar verebilecek olan bir sokak hayvanının ilgili yerel yönetime veya kuruma bildirilmesi gibi örnekler, çocuk yaşta bireylerin korunması noktasında topluma düşen görevlerin örnekleri arasında yer almaktadır.

6.2. Sanal Ortamlarda Koruma

Teknoloji ve dijitalleşme kapsamında ortaya çıkan hızlı değişim ve gelişmeler, yapay zekânın günlük hayata entegre olması gibi durumlar, beraberinde elektrik enerjisi ve internet tabanlı cihazların hayatın her alanında kullanılması sonucunu getirmiştir. Günümüzde teknoloji tabanlı araçlar, konutlardan iş yerlerine, arabalara ve kamusal hizmetlere kadar her alanda kullanılır hale gelmiştir. İnsan ihtiyaçlarının geniş bir çerçevede ve farklı alanlarda ortaya çıktığı ve çeşitlilik gösterdiği bilinmektedir. Teknoloji, bu ihtiyaçların karşılanmasında büyük ölçekte kullanılır hale gelmiştir. Öyle ki günümüzde gıdadan giyime, savunmadan ulaşım, üretimden hastalıkların tedavisine kadar hemen her alanda teknoloji tabanlı araçlar kullanılmaya başlamıştır.

Teknolojinin yayıldığı geniş kullanım alanı insanların teknoloji ile ilişkilerinde adeta bir bağımlılık durumu ortaya çıkarmıştır. Özellikle sosyal medya kullanımının artması ile birlikte sosyal medya kullanımına uygun olan telefon, tablet, bilgisayar gibi cihazların günlük kullanım süresi oldukça üst seviyelere taşınmıştır (Kırmızı, 2022). Öyle ki yalnızca iletişim alanında ortaya çıkan gelişmeler sonucunda insanların bireysel ve kitlesel iletişimleri önemli derecede yoğunluk kazanmış ve milyonlarca hatta milyarlarca kişiyle iletişim ve etkileşim mümkün hale gelmiştir. İnternet tabanlı platformlar aracılığıyla iletişim kuran veya etkileşimde bulunan insanların içinde buldukları ortam “Dijital dünya” kavramı ile tanımlanmaktadır. Teknolojinin sürekli ve hızlı gelişimi sonucunda günlük hayatın bir parçası haline gelmesiyle ortaya çıkan dijital dünya kavramı, modern çağda giderek büyüyen ve gelişen yeni dünya kavramlarından biri olarak görülmektedir (Aydın, 2023). Diğer taraftan dijital dünyanın kullanıcı veya paydaşları yalnızca yetişkin bireylerle sınırlı değildir. Yetişkin bireylerin yanı sıra çocuk yaşta bireyler de birer dijital dünya sakini olarak bu alanda yerini almaktadır. Bu durum bazı endişe ve tehlikeleri de beraberinde getirmektedir. Zira günlük hayatta savunmasız ve korunmasız olduğu için dışsal etkilerle korunmaya çalışılan çocukların dijital dünyadaki hareketlerinin izlenmesi, tehdit veya tehlike arz eden içeriklerin çocuklardan uzak tutulması gibi gerçekleştirilmesi güç amaçlar, yetişkinler açısından zorlu bir görev ortaya çıkarmaktadır.

Sanal ortamlar günümüzde tüm bireylerin olduğu gibi çocuk yaşta bireylerin ilgi odağında olan bir alandır. Çocukların kullanımına sunulmuş olan teknoloji ağırlıklı oyuncaklar, tablet, telefon, akıllı saat

gibi çeşitli dijital materyaller her yaşta çocuğun da dijital dünya sakini haline gelmesine yol açmaktadır. Yirmi birinci yüzyılda insan hayatının önemli bir bölümüne dâhil olan dijitalleşme kavramı çocuk yaşta bireyleri de önemli derecede etkilemiştir. Günümüzde çocuklar da teknoloji kaynaklı cihazları yoğun olarak kullanmakta ve sanal ortamların bir parçası haline gelmektedir. Nitekim 2017 yılında Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNİCEF) tarafından yayımlanan bir raporun sonuçlarına göre 2017 yılı itibariyle internet kullanıcılarının üçte birinin çocuk yaşta olduğu ve bu durumun ortaya çıkardığı tehlikelere karşı yeterince önlem alınmadığı ifade edilmiştir (UNİCEF, 2017). Sanal ortamların bünyesinde barındırdığı şiddet unsuru içeren öğelerin çocuk yaşta bireylerin psikolojik yapıları üzerinde tahrip edici sonuçlar doğurduğuna dair çalışma sonuçları da bulunmaktadır. Şiddet içeren öğeler barındıran oyunları oynayan çocuk yaşta bireylerin davranışları üzerinde yapılan bir araştırma sonuçlarına göre şiddet unsuru içeren oyunlar oynayan çocukların; fiziksel tepkileri, saldırganlık hislerinde ve davranışlarında artış, sosyal davranışlarında ise azalış meydana geldiği anlaşılmıştır (Yücel ve Şan, 2018). Benzer amaçlarla yapılan farklı bir araştırma sonuçlarına göre sanal platformları kullanmanın çocuk yaşta bireyler üzerinde çeşitli olumlu ve olumsuz etkiler ortaya çıkardığı dile getirilmiştir. Bu noktada olumlu etkiler, başta bilgiye erişim noktasında ortaya çıkan kolaylık olmak üzere, fiziksel, zihinsel ve sosyal olarak gelişim; olumsuz etkiler ise fiziksel ve bilişsel anormallikler, uyku, yemek ve bağışıklık sistemi üzerlerinde ortaya çıkan rahatsızlıklar olarak sıralanmaktadır (Kaya, 2022). Yine Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yapılan *2022 yılı Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması*, sonuçlarında da bu durum açıkça ortaya çıkmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre Türkiye nüfusunun yüzde 94’ü internet teknolojisine erişebilmekte ve on altı yaşından yetmiş dört yaşına kadar olan nüfustan her beş kişiden dördü aktif olarak internet teknolojisi kullanıcısı durumundadır (TÜİK, 2022).

Çocukların sanal ortamlarda ebeveyn ve yetişkin kontrolü dışına çıkması, onları bu alanda tamamen korunmasız hale getirmektedir. Bu durum çocukların sanal ortamlarda korunması amacıyla çeşitli araştırma ve uygulamalar yapılması zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Esasen güvenlik gereksinimi yalnızca çocuklar için değil, tüm bireyler açısından yerine getirilmesi zorunlu olan bir ihtiyaçtır. Zihinsel gelişimi tamamlanmış veya en azından belli bir seviyeye gelmiş olan bireyler, kendileri açısından risk içeren faktörleri kolaylıkla algılayarak bu risklere karşı refleks geliştirebilmekte ve gösterebilmektedir (Aydın ve Demir, 2022). Ancak henüz gelişimini tamamlayamamış olan çocuk yaşta bireyler, kendilerine yönelen tehdit ve tehlikeleri algılama noktasında yetersiz kalmakta ve sonuç olarak çeşitli suçların mağduru durumuna düşebilmektedir. Örneğin Rusya kaynaklı WK isimli internet sitesi tarafından oynatılmaya başlanan orijinalinde “*The Blue Whale Challenge*” ya da bilinen adıyla “*Mavi Balina*” oyunu sanal ortamların çocuk yaşta bireyler üzerinde ortaya çıkarabileceği riskleri ortaya koyması açısından önemli örneklerden biridir. (Çetin, 2022). İçerisinde çeşitli komutlar içeren ve oyuncudan bu komutları yerine getirmesi istenen oyun dünya genelinde çok sayıda çocuk intiharının meydana gelmesine yol açmıştır. 2017 yılında Hindistan’da meydana gelen bir çocuk intiharı olayı ile ilgili soruşturma yapan kolluk birimlerinin intihar olayında Mavi Balina oyununun etkisi olduğunu ortaya koyması ile birlikte konunun ciddiyeti tüm dünya tarafından anlaşılmış ve benzer intihar olaylarına bu pencereden bakılmaya başlanmıştır. Araştırmalar sonucunda yalnızca Rusya’da 2015 yılının son iki ayı ile 2016 yılının ilk üç ayını kapsayan yaklaşık beş aylık süreç içerisinde meydana gelen yüz otuz çocuk intiharı olayında Mavi Balina oyununun etkileri ortaya çıkmıştır (Talu, 2019).

Sanal ortamlar ve internet tabanlı uygulamaların kullanım sıklığı ve süresi tüm bireylerde olduğu gibi çocuk yaşta bireyler bağlamında da olumlu veya olumsuz olarak değerlendirilebilecek pek çok etki ortaya çıkarabilmektedir. Özellikle teknolojinin gelişme evresinde doğan bireylerin sanal ortamlara yüklediği anlam diğer bireylerden çok daha farklı ve öznel olabilmektedir. Yirmi birinci yüzyılda doğan ve “Z Kuşağı” olarak sınıflandırılan bireylerin sanal ortamları algılama ve yorumlama biçimi kendilerinden önceki kuşaklardan daha farklı bir görünüm arz etmektedir. Bu kuşağın (Z Kuşağı) teknoloji ve sanal ortamları diğer kuşaklara kıyasla gerek kullanım oranı gerekse kullanım süresi olarak çok daha üst seviyededir. Yirmi birinci yüzyılın ikinci on yılından sonra doğan bireyler ise literatürde “Alfa Kuşağı”

olarak sınıflandırılmakta ve insanlarla değil dijital araçlarla iletişim ve etkileşim kurmayı tercih etmektedir. Bu durum kuşak üzerinde belli hastalıkların görülme oranının yükselmesine ve iletişimde sorunların baş göstermesine yol açmaktadır (Aral, 2022).

Bilginin sanal ortamlarda güvenliğinin sağlanması bağlamında Avrupa Birliği tarafından 2001 yılında kabul edilen Avrupa Konseyi Siber Suçlar Sözleşmesi uluslararası düzlemde kabul edilen önemli belgeler arasında yer almaktadır. Sözleşme ile sanal ortamda işlenen suçların tasnif ve tavrı yapılarak bilgi güvenliği konusunda yürütülecek işlemlerde iş birliğinin temel esasları belirlenmiştir. (Henkoğlu ve Uçak, 2012). 2010 yılında Türkiye tarafından imzalanan bu sözleşme, 2014 yılında fiilen yürürlüğe konulmuş ve iç mevzuatın bir parçası haline gelmiştir. İsmi “*Sanal Ortamda İşlenen Suçlar Sözleşmesi*” olarak Türkçe’ye çevrilen bu sözleşme, sanal mecralarda işlenen suçlarla ilgili işlemlerin uluslararası standartlara kavuşturulması, mevzuat uyumluluğu, iş birliğinin etkin ve işlevsel hale getirilmesi amaçlanmıştır (Aliusta ve Benzer, 2018). Sözleşmenin iç hukukun bir parçası haline gelmesinin ardından 2016 yılında 6698 sayılı *Kişisel Verilerin Korunması Kanunu* yayımlanmıştır. Bu Kanun’a yönelik çeşitli eleştiriler yapılmakla birlikte Kanun, özel hukuk kişilerine bilgi güvenliği noktasında birtakım yükümlülükler getirmiş olması açısından önemlidir (Dilsiz, 2021).

Sanal ortamlarda herhangi bir amaçla bulunan çocuk yaşta bireyler çok çeşitli tehdit ve tehlikeler ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu tehdit ve tehlikeler çocuğun temel yaşamsal haklarından, kişisel haklarına, ekonomik, psikolojik, bilişsel veya zihinsel faydalarına kadar pek çok alanda söz konusu olabilmektedir. Çocukların bu tehdit ve tehlikelerden korunması noktasında ilk ve en önemli görev ailelere düşmektedir. Çocuklar eğitim hayatının başladığı döneme kadar olan evrede günlük yaşantısının çok büyük bir bölümünü ailesi ile geçirmektedir. Bu durum çocukların günlük yaşantı içindeki hal ve hareketlerinin izlenmesi noktasında ailelere önemli bir avantaj sağlamaktadır. Ailenin çocukların korunması noktasındaki avantajı yalnızca bunlarla da sınırlı değildir. Çocuğun aşına olunan hal ve hareketlerinde ortaya çıkan değişikliklerin gözlemlenmesi noktasında da ailenin önemli derecede avantajı bulunmaktadır (Çalapkulu ve Alp, 2020). Aileler günlük yaşantı içerisinde çocuğu izleyerek kontrol altında tutabilmekte ve çocuk üzerinde ortaya çıkan etkileri gözlemleyerek anormal durumları sezebilmektedir.

7. Çocuk Koruma Mekanizmaları

Türkiye’de çocuk koruma amacına hizmet eden çeşitli koruyucu mekanizmaları bulunmaktadır. Bu mekanizmalar genellikle devleti ve kamusal birimler tarafından yürütülen hizmetleri kapsamakta, bunların yanında çeşitli düzenleyici işlemlerle öngörülmüş olan ve toplumu veya ebeveynleri kapsayan mekanizmalar da bulunmaktadır. Türkiye’de kamusal alanda çocuk koruma hizmetleri ağırlıklı olarak Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yürütülmektedir. Bununla birlikte çocuk haklarının mevcut durumunun ortaya konulması amacıyla yapılan bir çalışma sonuçlarına göre, Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumunun kapasitesinin ihtiyacı karşılama noktasında oldukça yetersiz olduğu ifade edilmiştir (Polat, 2008). Şüphesiz çocuk yaşta bireylerin korunmasına yönelik faaliyetlerin tümü SHÇEK tarafından yürütülmemektedir. SHÇEK dışında Aile ve Sosyal Hizmetler, Adalet, İçişleri ve Milli Eğitim Bakanlıkları bünyelerinde teşkilatlanmış çeşitli organizasyonlar, yerinden yönetim birimleri ve sivil toplum kuruluşları gibi kuruluşlar da çocuk yaşta bireylerin korunmasına yönelik faaliyetlerde görev almaktadır.

Çocuk yaşta bireylerin korunması amacına yönelik en kapsamlı düzenleme 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’dur. Kanun’un “*Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler*” başlıklı ikinci bölümünde çocuk yaşta bireylerin korunmasında aile ortamında korunmasının esas olduğu belirtilerek çocuk yaşta bireyler hakkında “*danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma*” tedbirleri verilebileceği kabul edilmiştir (ÇKK, m.5). Bu tedbirlerden danışmanlık tedbiri, çocukların korunmasında görevli kişilere çocuk yaşta bireylerin özel durumları, koruma ve yetiştirme süreçleri ile çocuk yetiştirme noktasında ortaya çıkan sorunların çözüme kavuşturulması gibi konularda danışmanlık verilmesini ifade etmektedir (Karakuş ve

Tekin, 2012). Eğitim tedbirleri, çocuk yaşta bireyin meslek sahibi olması amacıyla alınacak tedbirleri; bakım tedbirleri, ebeveynlerce yerine getirilmesi gereken bakım hizmetlerinin ihmali halinde alınacak tedbirleri; sağlık tedbirleri, çocuk yaşta bireylerin sağlığı bağlamında alınacak tedbirleri ve nihayet barınma tedbirleri, barınma ihtiyacını gidermekten mahrum kalan çocuk sahibi ebeveynler ile hayati riski bulunan hamile kadınlara yönelik alınacak tedbirleri kapsamaktadır (Dursun ve Atamtürk, 2023).

Çocuk yaşta bireyleri koruma mekanizmaları yalnızca Çocuk Koruma Kanunu'nda öngörülen mekanizmalardan ibaret değildir. Türk Ceza Kanunu'nda çocuk yaşta bireylerin taraf olduğu ceza davalarında çocuk yaşta bireylerin fail olarak yer aldığı konularla ilgili çeşitli ceza indirimleri, çocuk yaşta bireylerin mağdur olarak yer aldığı konularla ilgili çeşitli ceza artırımları düzenlenmiş, ceza Muhakemesi Kanunu'nda başta avukat görevlendirmesi olmak üzere tanıklık, tutukluluk, yargılamanın kapalı olması gibi süreçlerde çeşitli düzenlemelere yer verilmiş, İş Kanunu'nda çocuk yaşta bireylerin çalıştırılması ile ilgili bazı koruyucu tedbirler kabul edilmiş, Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nda kolluk hizmetlerinin yürütülmesinde çocuk yaşta bireyleri koruyucu bazı düzenlemeler kabul edilmiş, Sosyal Hizmetler Kanunu'nda "korunmaya muhtaç çocuk" kavramı tanımlanarak bu çocuklar hakkında alınacak tedbirlere dair bazı düzenlemelere yer verilmiştir (Aydın, 2023).

Şüphesiz çocuk yaşta bireylerin korunması bağlamında öngörülen koruma mekanizmaları burada sayılanlarla sınırlı değildir. Burada sayılanlar dışında farklı yönetsel mercilerin koordinasyonu ve sorumluluğunda uygulanan çeşitli koruma mekanizmalarının varlığından söz edilmesi mümkündür. Bununla birlikte çocuk yaşta bireylerin korunması kapsamında yapılan bu kadar kapsamlı düzenlemeye karşın çocuk yaşta bireylerin dijital ortamlarda korunması noktasında uygulanan koruma mekanizmalarının işlevselliği tartışmalıdır. Çocuk yaşta bireyler hayatın her alanında korunması gereken varlıklardır. Ancak teknoloji alanında ortaya çıkan değişim ve yenilikler, yapay zeka kullanımı, dijitalleşmenin toplumsal hayatın her alanına sirayet etmesi gibi durumlara rağmen bu gelişmelerin çocuk yaşta bireyler açısından ortaya çıkarabileceği potansiyel tehditlere karşılık yeterli düzeyde koruma mekanizmasının geliştirildiğinin söylenmesi güçtür. Esasen dijital ortamlarda yetişkinler açısından ortaya çıkması muhtemel risklere karşılık yeterli tedbir mekanizmalarının da varlığından söz edilememektedir. Ancak yetişkinler kendini koruma noktasında çocuk yaşta bireylerden çok daha ileri seviyede bulunduğundan bu noktada önceliğin çocuk yaşta bireylere tanınması gerektiği değerlendirilmektedir.

Türkiye'de dijital ortamlarda işlenen suçlarla ilgili en kapsamlı düzenleme Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen Siber Suçlar Sözleşmesi'nin bir yansıması olduğu değerlendirilen 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'dur. 6698 sayılı Kanun, sunucular için getirmiş olduğu bir takım olumlu yükümlülüklerin yanında çocuklarla ilgili herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiş olması yönüyle eleştirilebilmektedir. Şüphesiz dijital ortamlar yalnızca yetişkin bireylerin bulunduğu ortamlar değildir. Yetişkinler dışında henüz çocuk yaşta çok sayıda kullanıcısı bulunan dijital mecralarda yetişkinlerle çocuk yaşta bireylerin aynı düzenleme kapsamında değerlendirilmesi rasyonel bir durum değildir. Çünkü yetişkinlerin tehdit ve tehlikeleri algılama düzeyi ile çocukların bu yöndeki algı düzeyi arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu durum çocuklar için spesifik birtakım düzenlemeler yapılması zorunluluğunu ortaya çıkarmakla beraber Kanun'da bu şekilde bir ayırım yapılmamış ve böyle bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Esasen bu eksiklik yalnız 6698 sayılı Kanun'a dair bir eksiklik değildir. Hâlihazırda Türkiye'de çocuk yaşta bireylerin belli mecralarda korunması ile ilgili hükümler içeren Türk Ceza Kanunu, Kişisel Verileri Koruma Kanunu, Türk Medeni Kanunu gibi yasal düzenlemelerin hiçbirinde çocukların dijital mecralarda korunması ile ilgili hükümlere yer verilmemiştir. Çocuk Koruma Kanunu'nun kırk birinci maddesinde 2021 yılında yapılan değişikliklerle eklenen ve çocuk teslimi sırasında alınan ses ve görüntü kayıtlarının internet ortamında yayınlanması halinde içeriğin çıkarılması veya erişimin engellenmesinin talep edilebilmesi hakkını düzenleyen hüküm, çocukların dijital mecralarda korunması kapsamında yapılan diğer düzenlemelerden biridir (Aydın, 2023).

Sonuç

Her insanın yaşam döngüsü içerisinde geçirdiği bazı evreler bulunmaktadır. Bu evreler; bebeklik, çocukluk, ergenlik, gençlik, orta yaş ve yaşlılık evresi gibi şekillerde isimlendirilmektedir. Bu noktada bebeklik ve çocukluk evreleri bireysel yaşamın en önemli evreleri olarak ifade edilmektedir. Tıpkı bir yapının temeli üzerinde şekillendiği gibi bireysel yaşam da çocukluk evresi üzerinde şekillenmektedir. Çocukluk evresinde öğrenilen bilgiler, edinilen iyi-kötü tecrübeler ve alınan eğitimler çocuk yaşta bireylerin yetişkinlik evresindeki bilişsel ve duygusal durumu üzerinde önemli derecede etki göstermektedir. Günümüzde genel kabul gören tanıma göre on sekiz yaşını doldurmamış olan bireylerin çocuk yaşta olduğu değerlendirilmektedir. Bu nedenle çocukluk evresinin doğumla birlikte başladığı ve on sekiz yıl devam ettiği kabul edilmektedir.

Çocukluk evresinin diğer evrelerden farklı olarak kendine has bazı özellikleri bulunduğu ifade edilmektedir. Bu özelliklerin başında ise çocuk yaşta bireylerin savunmasız ve korunmasız yapısı gelmektedir. Çocukluk evresinin ilk yıllarında tamamen yetişkinlere bağımlı olarak ihtiyaçları karşılanan çocuk yaşta bireyler, devam eden yıllarda bazı temel ihtiyaçların kendi başına giderme yeteneği kazanmakla birlikte, kendi başına giderilen ihtiyaç sahibi çok sınırlı düzeyde kalmakta ve yetişkinlere bağımlılık süreci devam etmektedir. Çocuk yaşta bireylerin korunması ve kollanması ihtiyacı da bu süreçte devam eden ihtiyaçlar arasında yer almaktadır.

Tarihsel perspektifte çocukların bir birey olarak kabul edilmesi son iki yüz yılda gösterilen çabaların bir sonucudur. Bu çabaların özellikle Milletler Cemiyeti, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi gibi uluslararası düzlemde teşekkül ettirilmiş organizasyonlar tarafından desteklenmesi, küresel ölçekte çocuk yaşta bireylere bakış açısında önemli değişiklikler ortaya çıkarmıştır. Bu organizasyonlar tarafından bildirge veya sözleşme gibi yöntemlerle uluslararası kamuoyuna ilan edilen metinler küresel ölçekte çocuk yaşta bireylerin korunması amacına yönelik çeşitli uluslararası ve ulusal mekanizmalar kurulması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Türkiye uluslararası düzlemde meydana gelen bu gelişmelere tepkisiz kalmamış ve bir taraftan uluslararası metinleri imzalayarak taraf devlet haline gelirken diğer taraftan bu paradigmaya uygun iç hukuk düzenlemeleri gerçekleştirilmiştir. Bir taraftan yönetsel yapıda köklü değişimler gerçekleştirme amacıyla 1920 yılında TBMM'nin açılması ve 1923 yılında Cumhuriyetin ilanı gibi reformlar gerçekleştiren Türkiye, diğer taraftan Cumhuriyetin henüz birinci yılında kabul edilen Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi'ne imza atmıştır. Cumhuriyet döneminde bunun dışında çocukların korunması amacına hizmet eden çeşitli anayasal ve yasal düzenlemeler yapılmıştır.

Çocuk yaşta bireyler toplumlar açısından “gelecek” anlamı taşımaktadır. Bu nedenle toplumsal yaşamın devamlılığı ve insan ırkının varlığının sürdürülebilirliği ancak her konuda sağlıklı çocuk yaşta bireylerin varlığı ile mümkündür. Bu kapsamda çocuk yaşta bireylerin korunmasının hayati bir önem taşıdığı kabul edilmektedir. Tarihsel perspektifte çocuk yaşta bireylerin korunması görevi ebeveynlere yüklenmiş bir görev olarak kabul edilmiştir. Ancak günümüzde bu paradigmadan önemli derecede dönülmüştür. Artık çocuk yaşta bireyleri koruma görevinin ebeveynlerin yanında devletin ve toplumun da görevi olduğu kabul edilmektedir. Hatta bunların yanında çocuk yaşta bireyleri koruma amacına hizmet eden çeşitli ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşunun da varlığı bilinmektedir. Bu sivil toplum kuruluşları tamamen gönüllülük esasına göre yapılmış olduğundan dolayı çalışma kapsamında detaylı olarak ele alınmamıştır. Bu bağlamda günümüzde çocuk yaşta bireyleri koruma görevinin devlet, toplum ve aile olmak üzere üç temel aktör etrafında şekillendiği kabul edilmektedir.

Çocuk yaşta bireyleri korumakla görevli olduğu kabul edilen aktörlerin bu görevlerini her zaman ve özellikle belli mekânlarda yerine getirmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Çocuk koruma hizmetlerinin mekânsal sınırları olarak ifade edilebilecek bu mekânlar, temelde çocuk yaşta bireylerin ve çocuk evresinin en yoğun geçtiği yerler olarak görülmektedir. Şüphesiz çocukluk evresinin mekânsal olarak en yoğun alanı aile konutudur. Çocuk yaşta bireyler, yaşamlarının ilk dönemini tamamen sonraki dönemini kısmen

aile konutunda geçirmektedir. Aile konutunda geçirilen bu süreçte koruma ve kollama görevi ebeveynlere ait olarak görülmektedir. Çocukluk evresinin mekânsal olarak yoğunluk gösteren diğer alanları ise sosyal alanlar ve eğitim kurumlarıdır. Bu noktada sosyal alanlar; parklar, bahçeler, sokaklar gibi topluma tahsis edilmiş ve toplumca kullanılan alanlardır. Bu alanlarda koruma görevi, ebeveynler ve toplum tarafından yerine getirilmektedir. Son olarak eğitim kurumları, zorunlu eğitim sisteminin benimsendiği ülkelerde çocuk yaşta bireylerin en yoğun zaman geçirdiği bir diğer alan olarak görülmektedir. Eğitim kurumlarında çocuk yaşta bireyleri koruma görevi, kamu personeli nezdinde devlete aittir. Bu noktada belirtmek gerekir ki, devlet, yaşamın her alanında çocuk yaşta bireyleri korumakla görevlidir. Aile konutu ve sosyal alanlarda çocuk yaşta bireylerin korunması noktasında da devletin sorumlulukları bulunmaktadır. Örneğin devlet, aile konutunda koruma ve kollama görevini yerine getirmeyen ebeveynleri tespit ederek çocuğun yararı yönünde işlem tesis edebilir ya da sosyal alanlarda bulunan ve çocuk yaşta bireyler açısından tehlike arz eden faktörleri ortadan kaldıracaktır. Bu nedenle devletin bu noktadaki görevlerinin çerçevesi geniş olarak görülmektedir.

Yirmi birinci yüzyılda teknoloji ve haberleşme alanında ortaya çıkan hızlı ilerlemeler, çocuk yaşta bireylerin korunacağı yeni bir alan ortaya çıkarmıştır. Bu alan, görüntü itibariyle soyut, ancak içerik ve sonuçları yönüyle somut bir alandır. Sanal ortam olarak adlandırılan bu alan, internet teknolojisi üzerinde kurulmuş bir sistem dahilinde çalışan ve çeşitli teknoloji araçları marifetiyle giriş yapılabilen bir alandır. Sanal ortamlara herhangi bir şekilde dahil olan çocuk yaşta bireyler fiziksel olarak konutunda veya başka bir yerde olabilmekle beraber bilişsel olarak tamamen farklı bir durum içerisinde olabilmektedir. Sanal ortamlarda veri paylaşımından çocuk yaşta bireyler açısından tehlike içeren oyunlara kadar pek çok risk ile karşı karşıya kalan çocuk yaşta bireyler bu alanda önemli ölçüde dezavantaj sahibi olmaktadır. Günümüzde yasalarca öngörülmüş ve uygulanan koruma mekanizmaları ise sanal ortamlarda etkisizleşme gerçeği ile karşı karşıya bulunmaktadır.

Günümüzde çocuk yaşta bireylerin korunması amacıyla uygulanan koruma mekanizmaları genellikle konut, eğitim veya sağlık kurumları ile kamusal barınma alanlarında işlevsellik kazanan mekanizmalardır. Bununla birlikte çocuk yaşta bireylerin sanal ortamlarda korunması bağlamında bu mekanizmaların işlevsel olduğunun ileri sürülmesi güçtür. Her şeyden önce çocuk yaşta bireylerin sanal ortamlarda korunma ve kollama noktasında çocuklara özel bir düzenleme bulunmaması büyük bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir. Zira çocuk yaşta bireyler, pek çok yönüyle yetişkinlerden ayrılmasına rağmen yetişkinlerle aynı koruma mekanizmalarına tabi olması rasyonel değildir. İkinci bu durum göz ardı edilse bile yetişkinlerin sanal ortamlarda korunması amacıyla uygulanan mekanizmaların işlevselliği de tartışmalıdır. Konu ile ilgili yapılan en kapsamlı düzenleme 5651 sayılı Kanun'dur. Ancak bu Kanun'un dahi çeşitli yönleriyle tartışmaya açık olduğu ileri sürülmektedir. Bu bağlamda çocuk yaşta bireylerin sanal ortamlarda korunması amacıyla yeni koruma mekanizmaları geliştirilmesi ve bu koruma mekanizmalarının işlevsel olması için gayret gösterilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, B. Y. ; Acar, H. ve Berghan, S. (2018). Türkiye'de Çocuk Koruma Sistemi: Sorunlar ve Savunu Alanları, Batı Balkanlar ve Türkiye'de Çocukların Şiddetten Korunması ve Engelli Çocukların Sosyal İçerilmesinin Desteklenmesi Projesi. *Araştırma Raporu*, 1-91.
- Aktürk, S. (2006). Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye'de Çocuk Hakları ve Güvenliği. *Yüksek Lisans Tezi*, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akyüz, E. (1980). Çocuk Hakları Bildirisi ve Türk Hukuk Sistemi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 13 (1), 339-365.
- Akyüz, E. (2001). Çocuk Hakları Sözleşmesinin Temel İlkeleri Işığında Çocuğun Eğitim Hakkı. *Milli Eğitim Dergisi*, (151).

- Algan, M. (2020). Anayasa Hukukunda Çocuk Hakları. *Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aliusta, C. ve Benzer, R. (2018). Avrupa Siber Suçlar Sözleşmesi ve Türkiye'nin Dahil Olma Süreci. *Uluslararası Bilgi Güvenliği Mühendisliği Dergisi*, 4 (2), 35-42.
- Aral, N. (2022). Dijital Dünyada Çocuk Olmak. *TRT Akademi*, 7 (16), 1134-1153.
- Aydın, N. (2023). *Anayasa Hukuku Bağlamında Dijital Dünyada Çocuk Güvenliği*. Ekin Yayınları, Bursa.
- Aydın, N. ve Demir, T. (2022). Emniyet Hizmetlerinin Sunumunda Düalist Yapı Sorunsalı: Adli ve İdari Kolluk. *Dumlupınar Üniversitesi İİBF Dergisi*, (9), 19-46.
- Cılga, İ. (2001). Demokrasi İnsan Hakları ve Çocuk Hakları. *Milli Eğitim Dergisi*, (151).
- Çalapkulu, Ç. ve Alp, F. (2020). Dijital Ebeveynler ile Çocukların Sosyal Medya Kullanımı Üzerindeki Mahremiyet İlişkisi. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (8), 132-144.
- Çetin, S. (2022). Çevrimiçi Oyunlar ve İntihar: Mavi Balina Örneği. *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi*, (6), 61-73.
- Dilsiz, V. (2021). Dijital Dünyada Kişisel Veri Kavramı ve KVKK / GDPR Kapsamında Bir Değerlendirme. Erişim Adresi: <https://istanbulmarka.science/pdf/Dijital-Dunyada-Kisisel-Veri-Kavrami-ve-KVKK-GDPR-Kapsaminda-Bir-Degerlendirme.pdf>, Erişim Tarihi: 26.11.2023.
- Dursun, Y. ve Atamtürk, E. (2023). 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na Yeni Bir Koruyucu Önleyici Tedbir Önerisi: Rekreasyon ve Spor Tedbiri. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, (21), 172-190.
- Ekiz, S. (2021). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi Kapsamında Çocuğun Katılım Hakkı. *İzmir Barosu Dergisi*, 86 (2), 193-231.
- Erdoğan, E. (2021). Dijital Okuryazarlık ve Siber Zorbalık: Ortaokul Öğrencilerine Yönelik Bir İlişkisel Tarama Araştırması. *International Journal of Field Education*, 7 (2), 61-76.
- Erdoğan, Ö. (2016). Sokakta Çalışan Çocuklar Sorunu. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, (44), 11-43.
- Gates, C. J. (1999). Working Toward a Global Discourse on Children's Rights: The Problem of Unaccompanied Children and the International Response to Their Plight. *Indiana Journal of Global Legal Studies, Symposium: Globalization at the Margins: Perspectives on Globalization from Developing States*, 7 (1), 299-334.
- Gök, E. ; Fedakar, R. ve Sivri, S. (2021). Üzerine Televizyon Düşmesi Sonucu Meydana Gelen Çocuk Ölümünün Retrospektif Değerlendirmesi. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 47 (2), 201-203.
- Gültekin, M.; Bayır, Ö. G. ve Balbağ, N., L. (2016). Haklarımız Var: Çocukların Gözünden Çocuk Hakları. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (24), 971-1005.
- Hazar, Z. (2022). İnsan Hakları Çatışmalarının Çözümlemesinde Çocuğun Üstün Yararı İlkesinin İşlevi: Türk Anayasa Mahkemesi Kararları Çerçevesinde Bir Değerlendirme. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi XXVI* (2), 647-684.
- Henkoğlu T. ve Uçak, N. (2012). Elektronik Bilgi Güvenliğinin Sağlanması ile İlgili Hukuki ve Etik Sorumluluklar. *Bilgi Dünyası*, 13 (2), 377- 396.
- İnan, A. N. (1995). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 44 (1), 765-778.

- Karadeniz, Y. (2022). Avrupa Konseyi Sanal Ortamda İşlenen Suçlar Sözleşmesi ve Türk Hukukunda Karşılığı. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 11(1),109-134
- Karakuş, Ö. ve Tekin, H. H. (2012). Çocuk Koruma Kanunu Uyarınca Haklarında Danışmanlık Tedbiri Uygulanan Çocukların Özellikleri (Konya Örneği). *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 7 (29), 29-44.
- Kaya, A. (2022). Ergenlerde Dijital Oyun Bağımlılığının Bazı Sosyo Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 6 (1), 1-11.
- Kayak, S. (2022). Arkaik Dönem Roma Toplumunda Hukuki Statüsü Bakımından Çocuk. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXXVII (1), 245-275.
- Kılıç, S.; Taşkınlar, H.; Bahadır, G.; İşbir, C. ve Naycı, A. (2016). Çocuklarda Yüksekten Düşme Sonucu Oluşan Travmaların Değerlendirilmesi. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9 (3), 131-137.
- Kırmızı, Ö. (2022). Dijital Kültür Ortamında Mizahın Yeni Bir Mecrası: Twitter'daki Anonim Hesaplar. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, (12), 1-17.
- Kobat, İsmet B. (2009). Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuk Hakları Işığında Çocuk Suçluluğu ve Nedenleri. *Yüksek Lisans Tezi*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kösesoy, E. (2019). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Çocuğun İhmal ve İstismardan Korunma Hakkı. *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kurt, Sevil L. (2016). Çocuk Haklarına İlişkin Temel Uluslararası Belgeler ve Türkiye Uygulaması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 16, (36), 99-127.
- Özdemir, H. ve Ruhi, A.C. (2016). *Çocuk Hukuku*. On İki Levha Yayıncılık, Ankara.
- Polat, O. (2008). Türkiye'de Çocuk Haklarının Durumu, *Toplum ve Demokrasi*, 2 (2), 149-157.
- Sağlam, M. ve Aral, N. (2016). Tarihsel Süreç İçerisinde Çocuk ve Çocukluk Kavramları. *Çocuk ve Medeniyet*, 1 (2), 43-56.
- Saygı, S. (2020). 6698 Sayılı Kanun'un Sistematiğinde Yargısal Başvuru Yolları. *Kişisel Verileri Koruma Dergisi*, 2(2), 30-60.
- Şahin, F. ve Beyazova, U. (2001). Çocuğun Şiddetten Korunma Hakkı. *Milli Eğitim Dergisi*, (151).
- Talu, E. (2019). Bir Oyundan Ötesi: "Mavi Balina" The Blue Whale Adlı Oyunun Shneidman'ın İntihar Küpü Modeli Bağlamında Analizi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20 (3), 1044-1078.
- TBMM. (1927). Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu, 21.06.1927 tarih ve 627 sayılı *Resmi Gazete*.
- TBMM. (1934). Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu, 14.07.1934 tarih ve 2751 sayılı *Resmi Gazete*.
- TBMM. (1949). Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun, 27.05.1949 tarih ve 7217 sayılı *Resmi Gazete*.
- TBMM. (1983). Sosyal Hizmetler Kanunu. 27.05.1983 tarih ve 18059 sayılı *Resmi Gazete*.
- TBMM. (2001). Türk Medeni Kanunu. 08.12.2001 tarih ve 24607 sayılı *Resmi Gazete*.
- TBMM. (2003), İş Kanunu. 10.06.2003 tarih ve 25134 sayılı *Resmi Gazete*.

- TBMM. (2004). Türk Ceza Kanunu. 12.10.2004 tarih ve 25611 sayılı *Resmi Gazete*.
- TBMM. (2004). Ceza Muhakemesi Kanunu. 17.12.2004 tarih ve 25673 sayılı *Resmi Gazete*.
- TBMM. (2005). Çocuk Koruma Kanunu, 15.07.2005 tarih ve 25876 sayılı *Resmi Gazete*.
- TBMM. (2007). İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun. 23.05.2007 tarih ve 26530 sayılı *Resmi Gazete*.
- TBMM. (2016). Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, 07.04.2016 tarih ve 29677 sayılı *Resmi Gazete*.
- Tekkaya, E. (2001). Tasarlanmış Çocuk Hakları: Ankara Çocuk Oyun Alanları, *Milli Eğitim Dergisi*, (151).
- TÜİK. (2022). “Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanma Araştırması”, Erişim Adresi: [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanım-Arastir-masi-2022-45587](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanım-Arastir-masi-2022-45587), Erişim Tarihi: 25.11.2023.
- TÜİK. (2023). “İstatistiklerle Çocuk, 2022”, Erişim Adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index-istatistiklerle-cocuk-2022>, Erişim Tarihi: 02.12.2023.
- Türk Dil Kurumu. (2015). *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 10. Baskı, Ankara.
- UNİCEF. (2011). “Türkiye’de Çocukların Durumu Raporu”. Erişim Adresi: <https://www.abdigm.meb.gov.tr/projeler/ois/egitim/032.pdf>, Erişim Tarihi: 25.11.2023
- UNİCEF. (2017). “Dünya Çocuklarının Durumu 2017: Dijital Bir Dünyada Çocuklar”. Erişim Adresi: <https://www.unicef.org>, Erişim Tarihi: 25.11.2023.
- Yolcu, H. (2021). Uluslararası Örgütler ve Eğitim: UNESCO ve UNİCEF Örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (57), 273-305.
- Yücel, G. ve Şan, Ş. (2018). Dijital Oyunlarda Bağımlılık ve Şiddet: Blue Whale Oyunu Üzerinde Bir İnceleme. *AJIT-e: Academic Journal of Information Technology*, 9 (32), 87-100.
- 1924 Anayasası. (1924). 491 sayılı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, Erişim Adresi: <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1924-anayasasi/>. Erişim Tarihi: 01.12.2023.
- 1961 Anayasası. (1961). 20.07.1961 tarih ve 10859 sayılı *Resmi Gazete*.
- 1982 Anayasası. (1982). 09.11.1982 tarih ve 17863 sayılı *Resmi Gazete*.

